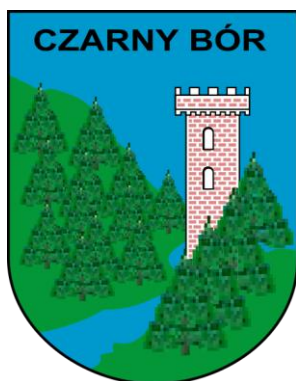

Strategia Rozwoju Gminy Czarny Bór na lata 2012 – 2020

SPIS TREŚCI

I. WPROWADZENIE

1. Wstęp
2. Zakres opracowania
3. Metodyka pozyskiwania informacji

II. AKTUALNA CHARAKTERYSTYKA GMINY

1. Ogólna charakterystyka gminy

- 1.1. Położenie geograficzne
- 1.2. Środowisko naturalne, obszary chronione
- 1.3. Walory historyczno - kulturowe
- 1.4. Zagospodarowanie przestrzenne cele i polityka

2. Ludność i zagadnienia społeczne

- 2.1. Demografia
- 2.2. Rynek pracy i bezrobocie
- 2.3. Aktywność lokalna (społeczna)
- 2.4. Oświata, kultura i sport
- 2.5. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

3. Gospodarka

- 3.1. Przedsiębiorczość
- 3.2. Turystyka
- 3.3. Surowce naturalne
- 3.4. Rolnictwo i leśnictwo

4. Infrastruktura techniczna

- 4.1. Sieć komunikacyjna
- 4.2. Sieć teleinformatyczna
- 4.3. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna
- 4.4. Sieć gazowa

III. ANALIZA SWOT

IV. MISJA I WIZJA GMINY

V. CELE STRATEGICZNE, PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁANIA

VI. MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

VII. SPIS TABEL, ILUSTRACJI, WYKRESÓW

WPROWADZENIE

Wstęp

Niniejszy dokument został opracowany w oparciu o pracę zespołu uczestniczącego w warsztatach Partnerstwo wokół Trójkgarbu – etap II. Partnerami projektu były: Gmina Stare Bogaczowice oraz Fundacja Edukacji Europejskiej w Wałbrzychu. Opracowana strategia powstała w wyniku realizacji projektu: „Partnerstwo Wokół Trójkgarbu - etap II” trwającego od stycznia 2011 roku do czerwca 2012 roku, partnerami projektu były gminy: Czarny Bór oraz Stare Bogaczowice, a liderem Fundacja Edukacji Europejskiej.

Dokument ten, przyjęty przez Radę Gminy w Czarnym Borze, określa kierunki rozwoju Gminy Czarny Bór w latach 2012 - 2020. Strategia wyznacza kierunki rozwoju gminy w oparciu o analizę jej zasobów, mocnych oraz słabych stron, zasobów naturalnych, kulturowych oraz potencjału położenia.

Dokument wyznacza kierunki rozwoju Gminy Czarny Bór w wielu obszarach jej działalności. Ważnym obszarem w kontekście zbliżających się Mistrzostw Europy w Piłce Nożnej – UEFA EURO 2012 jest obszar turystyki i ekologii. Położenie Gminy Czarny Bór w pobliżu miasta „gospodarza” – Wrocławia oraz w bezpośredniej bliskości szlaków komunikacyjnych z Republiki Czeskiej do Wrocławia czyni z naszej gminy miejscem do potencjalnego pobytu kibiców EURO 2012. Impreza sportowa o tak dużym znaczeniu przyczyni się także do promocji całego regionu w tym także promocji obszaru naszej gminy.

Zakres opracowania

Ramy czasowe opracowania obejmują lata 2012 – 2020. Zakres ten obejmuje dwa okresy programowania środków unijnych 2007 – 2013 oraz 2014 – 2020, który obecnie jest w fazie opracowywania.

Metodyka pozyskiwania informacji

Strategia opracowana została m.in.: w oparciu o aktualne dokumenty planistyczne oraz strategiczne:

- - Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego
- - Studium uwarunkowań Przestrzennych Gminy Czarny Bór
- - Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010 – 2020

Ważnym źródłem pozyskiwania informacji był szereg warsztatów oraz ankietyzacja mieszkańców Gminy Czarny Bór.

II. Aktualna charakterystyka gminy

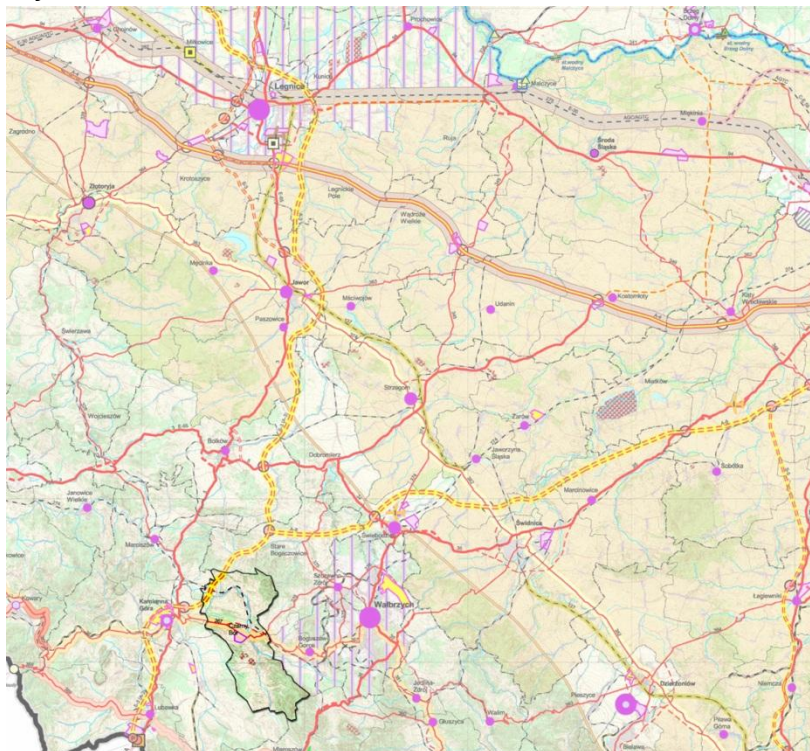
1. Ogólna charakterystyka gminy

1.1. Położenie geograficzne

Gmina Czarny Bór położona jest w południowo zachodniej części województwa dolnośląskiego w powiecie wałbrzyskim, granicząc bezpośrednio z powiatem Kamiennogórskim. Graniczy z następującymi gminami: od północy - z Marciszowem i Starymi Bogaczowicami, na wschodzie – z gminą Boguszków Gorce, od południa – z Mioszowem, na zachodzie – z gminą Kamienna Góra.

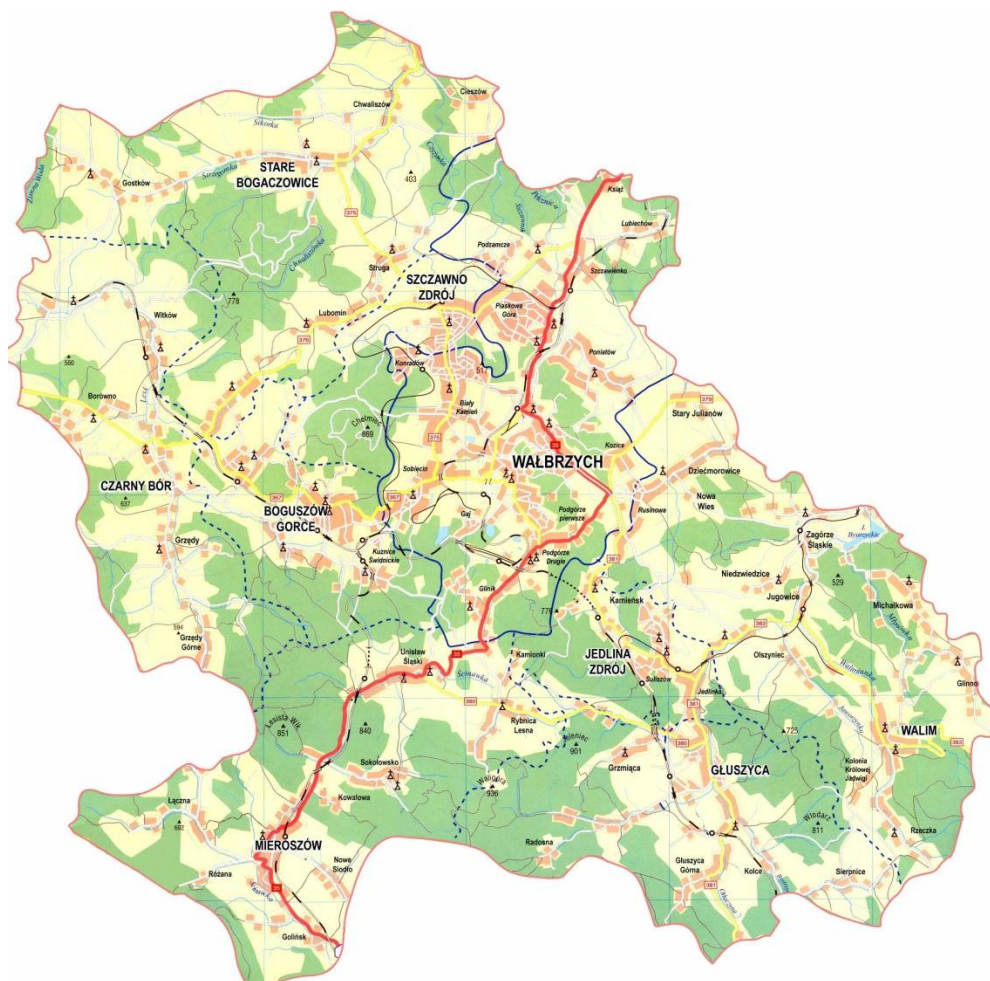
Gmina Czarny Bór położona jest u zbiegu trzech jednostek fizycznogeograficznych: Kotliny Kamiennogórskiej, Gór Wałbrzyskich oraz Gór Kamiennych. Rzeźba terenu gminy jest bardzo urozmaicona, o czym świadczy m.in. różnica wysokości 418,5 m pomiędzy najwyższym położonym miejscem na północnym zboczu Lesistej Wielkiej 852,5 m n.p.m., a najniższym punktem w korycie Leska poniżej Jaczkowa – ok. 434 m n.p.m.

Oś obszaru gminy wyznacza rzeka Lesk wraz z dopływem Grzędzkiem Potokiem. Lasy skupione są na obrzeżach gminy, w północno - wschodniej i południowo – wschodniej części, zajmując okalające ją pasma górskie. Za wyjątkiem wsi Borówno układ osadniczy gminy, wraz z jej głównym ośrodkiem – Czarnym Borem rozwinął się w dolinie Leska i Grzędzkiego Potoku. Miejscowości zachowały historycznie ukształtowany układ zabudowy.

Położenie Gminy Czarny Bór na tle sieci komunikacyjnych Dolnego Śląska,

źródło: Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego

Położenie Gminy Czarny Bór na tle Powiatu Wałbrzyskiego, źródło: www.powiat.walbrzyski.pl

1.2. Środowisko naturalne, obszary chronione

Na podstawie przygotowanej w 2005 roku dla gminy Czarny Bór inwentaryzacji przyrodniczej należy przedstawić podstawowe dane przyrodnicze dla obszaru opracowywanej strategii.

W obrębie obszaru objętego opracowaniem znajdują się 2 parki o zabytkowych założeniach przestrzennych oraz 7 cmentarzy. Mają one nie tylko wartości kulturowe, ale często, stanowią interesujące układy dendrologiczne.

Na terenie objętym opracowaniem występuje 31 gatunków chronionych całkowicie i częściowo roślin naczyniowych, mszaków i grzybów o łącznej liczbie zinwentaryzowanych 139 stanowisk. Wśród nich 13 należy do gatunków zagrożonych, w tym 3 w skali kraju. Na terenie gminy stwierdzono

23 chronione gatunki ssaków, w tym 13 spośród 22 gatunków nietoperzy występujących w Polsce oraz 7 gatunków płazów i 3 gatunki gadów.

Na terenie gminy stwierdzono także występowanie 79 gatunków ptaków lęgowych, spośród których 72 podlegają ochronie gatunkowej, ochronie częściowej 2 gatunki i ochronie łowieckiej 4 gatunki ptaków. Stwierdzono 2 gatunki zagrożone na Śląsku i 5 gatunków potencjalnie zagrożonych. Stwierdzono jedno stanowisko lęgowe sówecki na Górze Trójgarb w Witkowie – ujętej w „Polskiej Czerwonej Księdze Zwierząt”

Na terenie Gminy Czarny Bór występują następujące formy ochrony przyrody:

- **Park Krajobrazowy Sudetów Wałbrzyskich** (obejmujący ptd - wsch część gminy, w tym część Masywu Dzikowca i Lesistej);
- Obszar Chronionego Krajobrazu Masyw Trójgarbu (Kopuły Chełmca, Trójgarbu i Krzyżowej Góry k/Strzegomia), a ściślej jego zachodnia i południowa część, obejmująca północno - wschodnią część gminy
- zgłoszony Komisji Europejskiej projektowany **Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk Natura 2000 PLH 020038 „Góry Kamienne”**, obejmujący południowo – wschodni fragment gminy Czarny Bór we wsi Grzędy i Grzędy Górne,
- Obszar Specjalnej Ochrony ptaków Natura 2000 PLB020010 „Sudety Wałbrzysko – Kamiennogórskie”

Użytki ekologiczne:

- „Łąki mokradłowe nad Ciekliną” w Jaczkowie,
- „Łasy stokowe nad Leskiem w Witkowie”,
- „Olszyna w dolinie Mianki” na granicy Jaczkowa i Borówna,
- „Łąka pełnikowa na Chojniaku” w Jaczkowie,
- „Gaj czereśniowy na stokach masywu Czuby” w Czarnym Borze,
- „Masyw Dzikowca i Lesistej” w Grzędach Górnych,
- „Łąki i olszyny nad łążcem” w Grzędach.

· 3 pomniki przyrody w miejscowości Czarny Bór:

- lipa drobnolistna *Tilia cordata* przy bramie wjazdowej do szpitala, o obwodzie pnia. 320 cm, o nr rej. 107/65;
- lipa drobnolistna *Tilia cordata* przy ul. Wesołej, o obwodzie pnia. 370 cm, o nr rej. 18/65;
- cis pospolity, w parku, o obwodzie pnia 186 cm, o nr rej. 103/65

pomniki przyrody nieożywionej lub stanowiska przyrody nieożywionej:

- skałka porfirowa – skałka stokowa o wys. 4 m, w Grzędach Górnych na południowych stokach wzgórza w Masywie Dzikowca;
- skałka porfirowa - o formie iglicy o wys. 10 m w Grzędach Górnych;
- skałka porfirowa – 2 ska.ki o wys. 4 m w Grzędach Górnych,
- eratyk w Witkowie - blok gnejsu drobnooczkowego o wym. 1,5 x 1 x 1 m,
- eratyk w Witkowie - blok czerwonego granitu o wym. 1,5 x 1 x 1 m.

Lesistość w gminie Czarny Bór wynosi 36,8% nieco mniej niż średnia w powiecie wałbrzyskim – 39,5, jednak więcej niż w woj. dolnośląskim – 29,5. Gospodarką leśną zajmują się Administracja Lasów Państwowych - Nadleśnictwa: Wałbrzych i Kamienna Góra. Największy obszar lasów – ponad 75% jest w Zarządzie Nadleśnictwa Kamienna Góra, pozostałe – około 25% w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, obejmującego obręby: Czarny Bór, Jaczków i Witków. Na terenach leśnych prowadzona jest gospodarka zgodna z ustaleniami planów urzędzeniowych. Całe zasoby leśne mają statut lasów ochronnych.

Użytki rolne w gminie Czarny Bór zajmują obszar 3665,5 ha, co stanowi 55,2% powierzchni gminy. Największy udział. (ponad 70%) mają one w obrębach Borówno i Jaczków.

Występują tu dobre warunki dla produkcji zwierzęcej, które nie są wykorzystywane. Gleby te są natomiast mało przydatne pod uprawy zbóż. Dominują tu gleby średnie, zaliczane do IVa i IVb klasy bonitacyjnej), oraz gleby słabe - V klasy.

Główną oś hydrograficzną obszaru Gminy wyznacza rzeka Lesk – dopływ Bobru. Dopływy Leska to:

(lewobrzeżne):

- Mianka (w Borównie),
- Grzędzki Potok (w Czarnym Borze)

(prawobrzeżne):

- Jabłonica i Czerwony Strumień (w Czarnym Borze).

Północno – zachodni fragment terenu, należący do zlewni Zadrnej odwadnia potok, który zasila następnie Łęczec, wpadający do Zadrnej. Lesk w przeważającej części objętej opracowaniem jest uregulowany i otoczony zabudową. W północnej części obszaru gminy płynie szeroką doliną i ma charakter zbliżony do naturalnego. Największą powierzchnię zajmują wody w obrębie Jaczków, głównie za sprawą dużych zbiorników poeksploatacyjnych kruszywa. Duże zbiorniki wodne znajdują się także w obrębie Witkowa oraz Grząd (Zalew Grzędy).

1.3. Walory historyczno - kulturowe

Pierwsze ślady osadnictwa na obszarze obecnej gminy Czarny Bór dotyczą okresu neolitu, z którego pochodzą znaleziska archeologiczne.

Z okresu kultury łużyckiej zachowało się grodzisko, na którym w okresie średniowiecza wzniesiono zamek, strzegący traktów handlowych do Kamiennej Góry i Czech. Przy nim rozwinęła się osada.

Historia rozwoju gminy Czarny Bór sięga X wieku, kiedy obszar gminy leżał na szlaku wiodącym ze Świdnicy do Krzeszowa. Obszar ten charakteryzował się położeniem na styku trzech kultur: polskiej, czeskiej i niemieckiej.

Początki wsi **Czarny Bór** sięgają XIII wieku. Czarny Bór po raz pierwszy pojawia się w dokumentach w 1364 roku pod nazwą Swarczewalde. W następnych latach nazwa ta zmieniała się w następujący sposób: Schwartzwaldt, Schwartzwaldau, Schwarzwaldau, Czarnolesie, Czarny Bór.

Największy rozkwit Czarnego Boru zaczął się dopiero w XVIII w., kiedy wieś stanowiła własność baronów von Czettritz, którzy posiadali rozległe majątki w okolicy, a bogacili się głównie na górnictwie węgla.

W 1760 r. von Czettritz uruchomił tu pierwszą kopalnię węgla kamiennego, przemianowaną w 1775 r. na „Neue Grube”. Jej powstanie wiązało się z ustanowieniem w 1751 r. komory celnej w Czarnym Borze, która oddzieliła odbiorców czeskich od kopalń wałbrzyskich, którzy od tego momentu mogli pozyskiwać węgiel tylko z kopalń w Czarnym Borze lub w Kuźnicach Świdnickich.

W końcu XVIII wieku Czarny Bór był dużą i bogatą wsią. Oprócz pałacu i ruin zamku, były tu 2 folwarki, szkoła i 3 młyny wodne.

W połowie XIX wieku właścicielem wsi został Ottokar hr. von Zedlitz-Neukirch, który w 1851 roku przekazał włości swojemu zięciowi Bernardowi von Portatiusowi. Pałac pozostał w rękach tej rodziny do końca II Wojny Światowej.

Po drugiej wojnie światowej nastąpił proces wysiedlenia niemieckich mieszkańców i sprowadzenia w ich miejsce Polaków z Podhala, głównie z okolic Nowego Sącza. W latach 60 w Czarnym Borze działała sztolnia upadowa kopalni „Victoria” z Wałbrzycha, jednak jej eksploatacja została szybko zakończona.

Po wojnie uruchomiono kamieniołomy melafiru, ale w latach 1946-47 dawały tylko 15 tys. ton materiałów rocznie, przy ich dalszym rozwoju wzniesiono nowe osiedla mieszkaniowe zabudowy wielorodzinnej i jednorodzinnej, w zaś pałacu ulokowano Szpital Leczenia Odwykowego – obecnie Zakład Lecznictwa Odwykowego dla Osób Uzależnionych od Alkoholu w Czarnym Borze

Obecna wieś **Borówno** składała się z dwóch jednostek, stanowiących niegdyś oddzielne wsie: Hartau i Forst. Wsie te w całej swojej historii

należały do zakonu cystersów w Krzeszowie aż do 1810 r., kiedy stały się własnością królewską. Brak jest informacji kiedy dokładnie powstały.

W 1939 r. wsie połączono w jedną osadę Hartauforst. Były to dość duże, ale raczej ubogie wsie, słabo rozwijały się, a ich mieszkańcy w znacznym stopniu trudnili się tkactwem. W XVIII wieku przeprowadzono pomiędzy obiema wsiami trakt handlowy wysadzany drzewami, którego przebieg pokrywał się z obecną szosą Wałbrzych - Kamienna Góra. W końcu XIX wieku rozpoczęto na terenie wsi eksploatację kamieniołomów.

W 1939 roku pomiędzy obiema częściami wzniesiono kościół Chrystusa Króla, wcześniej w górnej części wsi stała tylko kaplica. Po 1945 r. obie części wsi otrzymały jedną nazwę: "Zalesin", która zmieniono w 1950 roku na obecną „Borówno”.

Pierwsze wzmianki o **Grzędach** pojawiają się w 1305 r, kiedy źródła wymieniają Konradswaldau, wspominany także jako Burg Vogelgang w 1324 r. Zamek wraz z miejscowością powstał przypuszczalnie za okresu panowania księcia Bolka I i służył zabezpieczeniu granic śląsko – czeskich. Z Politz (Police nad Metuji) we wschodnich Czechach prowadziła droga przez Friedland (Mieroszów) lub Schömborg (Chelmsko Śląskie) przez Grenzwald (Preseka) i dalej przez dolinę swobodnie do kotliny śląskiej.

Pierwszym znanym właścicielem był Ritter Hendricus von Predil. W 1324 z powodu sporu prowadzonego o granice lasu z klasztorem w Krzeszowie Grüssau został wzmiankowany jako Heidenreich von Predel.

W 1379 zamek i okoliczne włości były w posiadaniu Hermanna von Czettritz ochmistrza księżniczki Anny von Schweidnitz. Razem z księstwem świdnickim w 1392 r. dostał się Konradswaldau koronie czeskiej. W 1428 roku zamek i przypuszczalnie także Grzędy zostały zniszczone przez Husytów. Grzędy pozostawały nadal w posiadaniu Herrmanna von Czettritz, który przyjął za siedzibę zamek Burg Neuhaus (Nowy Dwór). W 1437 objął on jednocześnie w posiadanie Schwarzwaldau - Czarny Bór. Po pierwszej Śląskiej wojnie Grzędy przypadły razem ze Śląskiem Prusom i należały następnie do władzy Czarnego Boru - Schwarzwaldau, które do 1830 pozostawały w posiadaniu panów von Czettritz.

W tym roku Grzędy razem z Czarnym Borem zostały nabyte przez von Otto barona Zedlitz Neukirch. W 1851 r. Grzędy dostały się jego zięciowi Bernhardowi von Portatius, przy którego potomkach pozostawały do 1945 roku.

Witków (wcześniej Wittgendorf) należał do Księstwa Świdnickiego Herzogtum Schweidnitz i był w XIII w. posagiem Agnes, która wyszła za mąż za Johana von Seydlitz. On sprzedał „Wittichendorf“ w 1376 r. za zgodą swojej małżonki razem z sadem, karczmą, młynem, jak i całą służbą Klasztorowi w Krzeszowie Kloster Grussau. Tym samym dostał się on pod panowanie korony czeskiej. Dla uniknięcia wojny tureckiej Johannes V musiał oddać Witków, jak i Stare Bogaczowice Reichenau, Neureichenau i Quolsdorf Chwaliszów Hansowi von Schaffgotsch. W 1571 majątki ziemskie ponownie wróciły na własność klasztoru. Po pierwszej wojnie śląskiej w 1742 Witków razem ze Śląskiem przypadł Prusom. W 1810

klasztór był sekularyzowany. Po nowym podziale Prus należał on od 1815 r. do Prowincji Śląskiej (Provinz Schlesien) i doczekał się w 1816 roku godności powiatu wiejskiego, którym pozostawał do 1945 r. W 1867 r. Witków otrzymał połączenie kolejowe Śląską Koleją Górską. Od 1874 r. był siedzibą gminy wiejskiej okręgu o tej samej nazwie, do którego należały także Forst, Hartau Grüssauisch i Wittgendorf.

Pierwsze wzmianki o **Jaczkowie** pochodzą z XIV wieku, kiedy wieś nosiła nazwę Hertmarsdorf która z czasem ewoluowała do nazwy Hartmannsdorf. Po 1945 roku wieś nosiła nazwę Świerczyny, a następnie do chwili obecnej Jaczków.

Wieś rozwijała się w kierunku rolniczym, z czasem wybudowane w niej browar, młyn wodny oraz szkoła ewangelicka. W połowie XIX wieku przez miejscowość przeprowadzono linię Śląskiej Kolei Górskiej. Na szczególną uwagę zasługują zabudowania dworskie z XVIII i XIX wieku z założeniem parkowym.

Po II wojnie światowej wieś utrzymywała charakter rolniczy, jednak wiele osób znalazło zatrudnienie w pobliskich kopalniach oraz zakładach przemysłowych. Na terenie wsi rozwinięty są usługi transportowe oraz przeróbki drzewa.

Na dzisiejszy stan dóbr kultury obszaru Gminy Czarny Bór składają się układy przestrzenne miejscowości oraz historyczna zabudowa. Przeważającym układem przestrzennym jest typ wsi łańcuchowej, charakterystyczny dla kotlin śródgórskich. Na obszarze opracowania znajduje się kilka obiektów architektury o wysokich walorach kulturowych, wpisanych do rejestru zabytków oraz kilkanaście obiektów wpisanych do ewidencji konserwatorskiej.

Dwa **założenia pałacowo – parkowe** usytuowane są w Czarnym Borze i w Jaczkowie.

Zabytki sakralne położone na obszarze opracowania:

- kościół parafialny p.w. NS Pana Jezusa, 1924-26 r. w Czarnym Borze;
- kościół. filialny p.w. Chrystusa Króla, z 1939 r. w Borównie;
- kościół pod wezwaniem św. Jadwigi w Grzędach z XIII w., przebudowany na gotycki ok. 1550 r.
- kościół pod wezwaniem Matki Boskiej Częstochowskiej w Jaczkowie z 1586 r.;
- kościół Zwiastowania Najświętszej Maryi Panny z 1710 r. w Witkowie
- przydrożne kapliczki i krzyże w Witkowie i Borównie,
- oddalone od głównych układów zabudowy, usytuowane są kaplice św. Anny w Witkowie, Cmentarze rzymsko – katolickie, dawniej

ewangelickie w miejscowościach: Borówno, Czarny Bór, Grzędy, Witków i Jaczków założone na rzucie prostokąta, z charakterystycznym układem alejek na planie krzyża, obsadzone lipami, świerkami, żywotnikami.

- Cmentarze przykościelne na planie owalu znajdują się przy kościołach w Grzędach, Jaczkowie, Witkowie.
- W Witkowie znajduje się cmentarz poewangelicki na planie prostokąta. W Czarnym Borze, w obrębie założenia parkowego, usytuowany jest cmentarz rodziny von Portatius, o układzie kwadratu, obecnie zdewastowany.

Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Czarny Bór:

w Czarnym Borze:

- zamek - ruina, nr rej. A/4135/593, z dnia 25.08.1959 r.,
- pałac, obecnie szpital, nr rej. A/4136/257 z dnia 23.04.1951 r.,
- oficyna w zespole pałacowym, nr rej. A/4139/792/W. z dnia 25.05.1981 r.,
- oficyna w zespole pałacowym, ul. Parkowa, nr rej. A/4140/802/W. z dnia 14.05.1981 r.,
- spichlerz, ul. Parkowa 6, nr rej. A/3138/793/W. z dnia 14.05.1981 r.,
- park, w jego obszarze cmentarz rodowy rodziny von Portatius, nr rej. A/4137/860/W. z dnia 18.09.1981 r.;

w Grzędach:

- kościół. filialny p.w. św. Jadwigi, nr rej. A/1715/787 z dnia 26.10.1960 r.,
- zamek Wojaczów – ruina, nr rej. 1455 z dnia 23.11.1965 r.;

w Jaczkowie:

- kościół. filialny p.w. M.B. Częstochowskiej, nr rej. A/1708/828 z dnia 23.12.1960 r.,
- dwór, nr 67, k. XVIII w., nr rej. 1213/W.. z dnia 30.10.1986 r.,
- park dworski, z XVIII, XIX w., nr rej. 1329/W., z dnia 20.03.1991 r.;

w Witkowie:

- kościół. paraf. p.w. Zwiastowania NMP, 1710 r., nr rej. 917, z dnia 31.07.1961 r.

Wykaz zabytków nieruchomych znajdujących się w wojewódzkiej ewidencji zabytków:

w Borównie:

- zespół kościelny,
- kościół filialny p.w. Chrystusa Króla, z 1939 r.,
- cmentarz przy kościele filialnym p.w. Chrystusa Króla, z 1939 r.,
- dom mieszkalny nr 27, z 1937 r.,
- dom mieszkalny nr 28, z pocz. XX w.,
- cmentarz parafialny;

w Czarnym Borze:

- kościół. parafialny p.w. NS Pana Jezusa, murowany, 1924-26 r.,
- cmentarz komunalny,
- zespół pałacowo – parkowy,
- dom mieszkalny w zespole pałacowo – parkowym, ul. Parkowa 10, z 2 poł. XVIII w.,
- dom mieszkalno – gospodarczy, ul. Parkowa 7,
- dom mieszkalny, przy ul. XXX-Lecia PRL 14, z pocz. XX w.,
- dom mieszkalny, obecnie Ośrodek Zdrowia, ul. Kamiennogórska 22, z pocz. XX w.;

w Grzędach:

- zespół kościelny,
- cmentarz przykościelny,
- dom mieszkalny nr 9,
- dom mieszkalno – gospodarczy nr 34;

w Grzędach Górnych:

- dom mieszkalny nr 7;

w Jaczkowie:

- zespół kościelny,
- cmentarz przykościelny,
- cmentarz parafialny,
- zespół dworsko – parkowy nr 67,
- oficyna mieszkalna w zespole dworskim nr 66,
- obora w zespole dworskim,
- dom mieszkalny nr 68, 1 poł. XIX w.;

w Witkowie:

- zespół kościelny, XVIII, XIX w.,
- plebania przy kościele nr 86, 1 poł. XVIII w.,
- cmentarz przykościelny, XVIII, XIX w.,
- cmentarz parafialny, 1919 r.,
- kaplica mszalna p. w. św. Anny, 1900r.,
- cmentarz ewangelicki, XIX, XX w.,
- dom mieszkalny nr 39, XIX, XX w.,
- dom mieszkalny nr 51, pocz. XX w.

obszary w wojewódzkiej ewidencji zabytków nieruchomych:

w Czarnym Borze:

- historyczny układ ruralistyczny wsi,
- założenie przestrzenne zamku Czarny Bór

w Grzędach:

- założenie przestrzenne zamku Wojaczów,
- historyczny układ ruralistyczny wsi,

w Jaczkowie:

- historyczny układ ruralistyczny wsi,

w Witkowie:

- historyczny układ ruralistyczny wsi.

Zabytki archeologiczne

Liczba stanowisk archeologicznych w gminie Czarny Bór wynosi 50, a liczba faktów osadniczych 54. Są to głównie pozostałości nowożytnych kopalń węgla kamiennego, ślady osadnictwa i osady z późnego średniowiecza oraz neolityczne znaleziska luźne. Pozostałości nowożytnych kopalń węgla kamiennego, notowanych w źródłach pisanych już w XIV w, stanowią unikalne obiekty w skali krajowej. Występują najczęściej jako owalne nasypy w krajobrazie Borówna oraz Czarnego Boru.

1.4 Zagospodarowanie przestrzenne cele i polityka

Obszar Gminy Czarny Bór objęty jest następującymi gminnymi dokumentami planistycznymi:

1. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Czarny Bór, uchwalone przez Radę Gminy (Uchwała nr XXXVII/157/2001 z dnia 7 czerwca 2001 r.)
2. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Czarny Bór i Borówno uchwalony przez Radę Gminy w Czarnym Borze uchwałą nr VII/19/2003 z dnia 25.02.2003r., ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego nr 49 z dnia 29.04.2003r.
3. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego wsi Witków i Jaczków uchwalony przez Radę Gminy Czarny Bór uchwałą Nr X/51/2007 z dnia 22.11.2007 r., ogłoszoną w Dzienniku Urzędowym Województwa Dolnośląskiego nr 3 z dnia 8.01.2008 r.

Celem generalnym rozwoju Gminy Czarny Bór, według tych dokumentów jest uzyskanie ożywienia gospodarczego i zapewnienie zrównoważonego rozwoju gminy przy wiodącej roli nowoczesnego sektora rolniczego i leśnictwa; działalności usługowej i przemysłu, szczególnie aktywności biznesowej MSP, preferujących działalność nieuciążliwą dla środowiska oraz przemysłu wydobywczego, przy jednoczesnym inspirowaniu rozwoju branży turystycznej z istotną rolą agroturystyki. Wsparciem dla tego procesu będzie rozwój infrastruktury, długofalowa polityka proekologiczna, a także wzrost kwalifikacji i umiejętności zasobów rynku pracy oraz promowanie pozytywnego wizerunku gminy.

Cele częściowe:

- ochrona wartości przyrodniczych i krajobrazowych powiązana z respektowaniem istniejącego systemu terenów chronionych;
- ochrona wartości kulturowych oraz obiektów dziedzictwa kulturowego;
- harmonizowanie struktury przestrzennej gminy i racjonalne wykorzystanie terenów dla poprawy warunków zamieszkiwania, pracy i wypoczynku;
- rozwój przestrzenny wsi Czarny Bór jako głównego ośrodka koncentracji inwestycji i usług oraz obsługi mieszkańców gminy;
- wielofunkcyjny rozwój pozostałych obszarów wiejskich,
- zachowanie wiodącej roli przemysłu wydobywczego,
- aktywizację gospodarczą i rozwój przedsiębiorczości lokalnej,
- rozwój funkcji rekreacyjno - turystycznej,
- rozwój wyspecjalizowanych typów produkcji rolniczej;
- rozwój sieci i urządzeń infrastruktury technicznej.

Cele przestrzenne – polegają na zachowaniu lub przywracaniu ładu przestrzennego w rozwoju osadnictwa i zagospodarowania gminy przy zachowaniu walorów kulturowych i przyrodniczych, w szczególności:

- uporządkowaniu struktury funkcjonalno – przestrzennej gminy;
- wyeliminowaniu konfliktów wynikających z różnych sposobów użytkowania terenów;
- likwidacji nieprawidłowości w dotychczasowym zagospodarowaniu przestrzennym;
- racjonalnej gospodarce terenami i efektywnym ich wykorzystaniu;
- określeniu odpowiedniej funkcji dla obszarów problemowych;
- wytyczeniu i przygotowaniu terenów dla mieszkalnictwa, działalności przemysłowej, usługowej oraz komunalnej;
- inwestowanie w obiekty obsługi ruchu turystycznego;
- stosowanie rozwiązań architektonicznych nawiązujących do tradycji lokalnych.

W gminie Czarny Bór można wyróżnić strefy o zróżnicowanej polityce przestrzennej oraz obszarów w nich zawartych o odmiennych funkcjach.

Strefa I WIEJSKA – obejmuje osadnicze tereny gminy, związane z istniejącym i przyszłym rozwojem wszystkich jednostek wiejskich o następującej specyfice:

- obszar osadniczy o dominującej funkcji usługowo – administracyjnej i mieszkaniowej, obejmujący część wsi czarny Bór;
- obszary osadnicze o preferowanej funkcji rolniczej, rolniczo-przetwórczej i mieszkaniowej obejmujące wszystkie jednostki osadnicze gminy;
- obszary osadnicze o preferowanej funkcji rolniczo - przemysłowej, związanej z przemysłem wydobywczym, obejmujące wsie: Borówno, Czarny Bór, Grzędy;
- obszary osadnicze o preferowanej funkcji rolniczo-turystycznej i agroturystycznej obejmujące wsie Czarny Bór, Grzędy i Grzędy Górne.

W granicach obszarów osadniczych znajdują się tereny:

- tereny usług,
- tereny mieszkaniowo – usługowe,
- tereny zabudowy mieszkaniowej,
- tereny zabudowy mieszkaniowej i zagrodowej,
- tereny przemysłu, baz i składów,
- tereny zieleni, ogrodów działkowych,
- tereny usług sportu i rekreacji,
- tereny rolnicze.

Strefa II GOSPODARCZA obejmuje tereny:

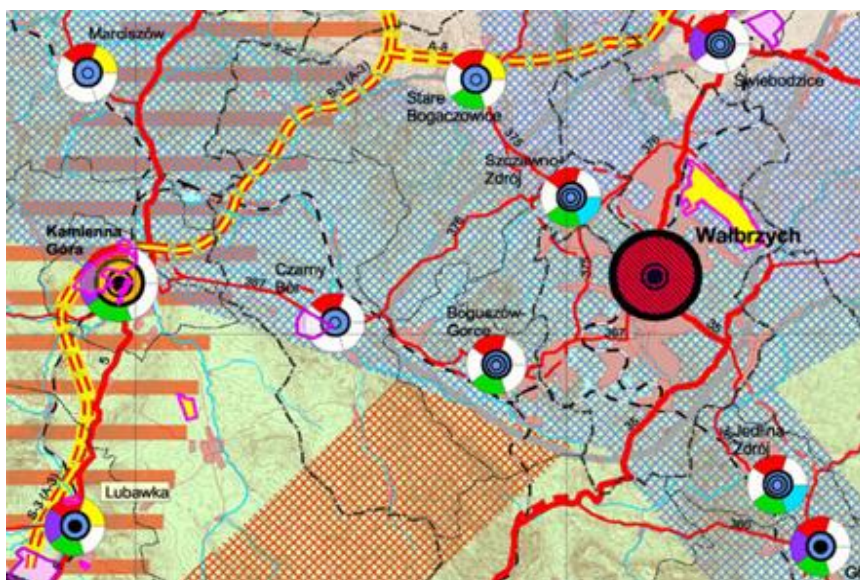
- tereny przemysłu, baz i składów,
- tereny eksploatacji surowców,

- tereny usług,
- tereny obsługi komunikacji,
- gospodarki turystycznej,
- gospodarki infrastruktury technicznej, oczyszczalni ścieków i składowiska odpadów,

Strefa III TERENÓW OTWARTYCH – obejmuje, położone poza strefami I i II,

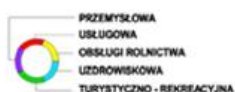
otwarte tereny gruntów rolnych i leśnych:

- tereny rolnicze,
- lasy,
- tereny dolesień,
- tereny otwartych wód powierzchniowych,
- tereny zbiorników przeciwpowodziowych

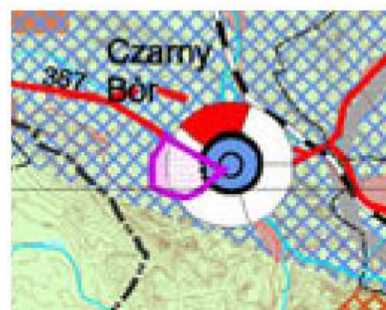
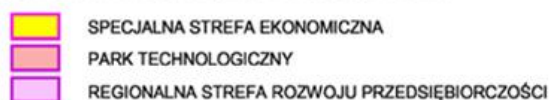

Według Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Dolnośląskiego¹ obszar Gminy Czarny Bór pełni funkcję usługowo przemysłową z obszarem aktywizacji społecznej i gospodarczej.

FUNKCJE OŚRODKÓW SUBREGIONALNYCH I LOKALNYCH

OBSZARY AKTYWIZACJI SPOŁECZNEJ I GOSPODARZEJ

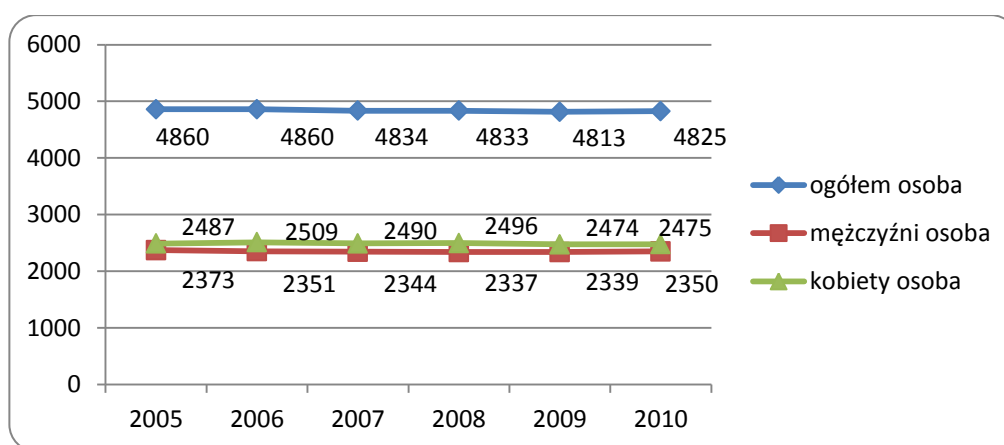
¹ Plan został uchwalony przez Sejmik Województwa Dolnośląskiego uchwałą nr XLVIII/873/2002 z dnia 30 sierpnia 2002 roku.

2. Ludność i zagadnienia społeczne

2.1. Demografia

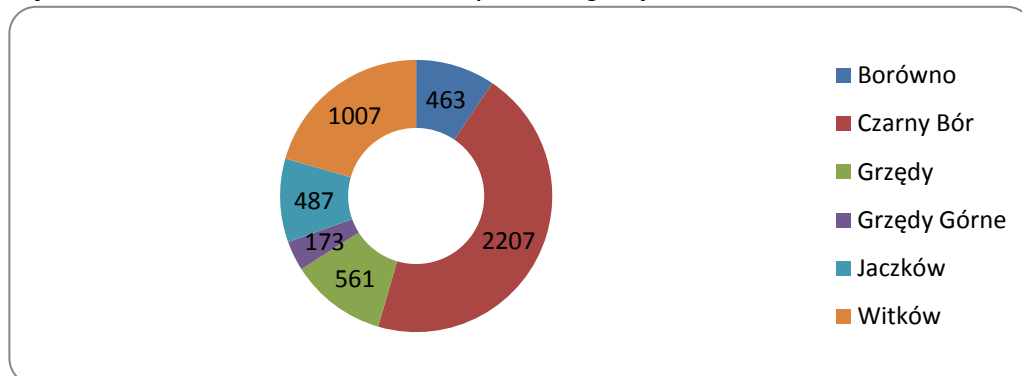
Według stanu na 31.XII.2010 r. (GUS) gminę o pow. 6640 ha zamieszkuje 4775 osób, zameldowanych jest 4 819 osób. Obszar gminy jest słabo zaludniony - na 1 km² przypadają 72 osoby. W ostatnim dziesięcioleciu liczba mieszkańców ustabilizowała się i utrzymywała się w poszczególnych latach na zbliżonym poziomie. Największy spadek ludności miał miejsce w 1998 r., kiedy liczba ludności spadła o ponad 150 osób.

Wykres nr 1: Liczba mieszkańców lata 2005 – 2010, źródło GUS

Wśród 6 jednostek osadniczych największą liczbę ludności posiada Czarny Bór, z liczbą ponad 2000 mieszkańców. Zestawienie ludności z podziałem na poszczególne miejscowości obrazuje poniższe zestawienie oraz wykres: Borówno - 463 mieszkańców, · Czarny Bór - 2207, Grzędy - 561, · Grzędy Górne - 173, Jaczków - 487, Witków - 1007.

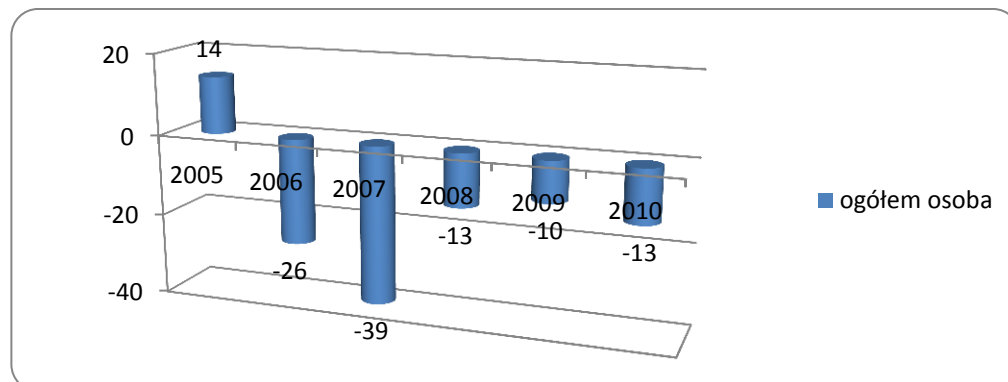
Wykres nr 2: Liczba mieszkańców poszczególnych sołectw, źródło własne

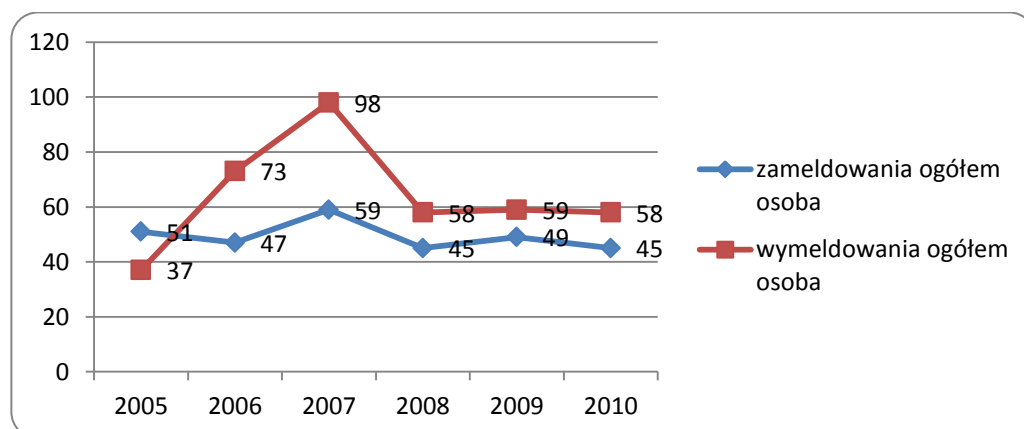
Przyrost naturalny w 2010 roku był ujemny i wyniósł – 13. Również ujemne było saldo migracji – 13, efektem czego był spadek liczby ludności w porównaniu do 2008 r. Gminę charakteryzuje niski wskaźnik małżeństw i urodzeń. Średnia województwa dolnośląskiego jest dwukrotnie wyższa, ale

na tle gmin wiejskich woj. dolnośląskiego, dla których średnia wynosi 54 osoby, gmina charakteryzuje się zaludnieniem powyżej średniej wojewódzkiej.

Wykres nr 3: Saldo migracji, źródło GUS

Wykres nr 4: Wymeldowania i zameldowania w latach 2005 - 2010, źródło GUS

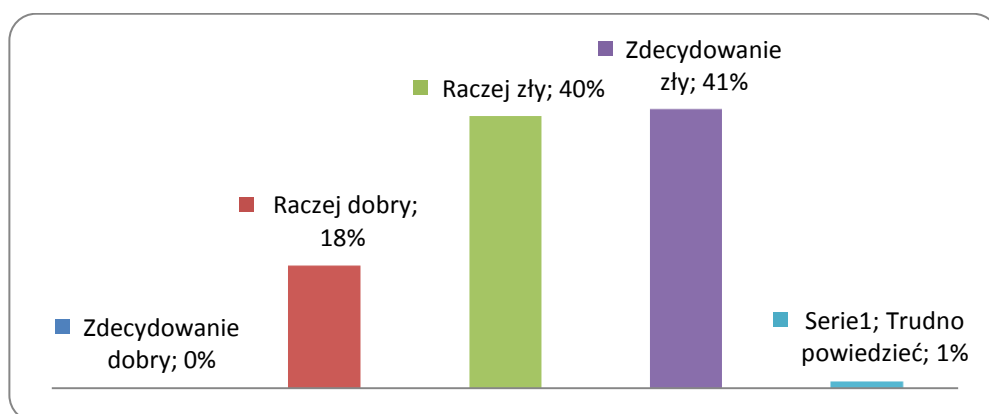

W obserwowanym okresie widoczna jest ciągła migracja osób z Gminy Czarny Bór. W najbliższych latach zgodnie z aktualnymi prognozami demograficznymi wzrastać będzie udział ludności w wieku produkcyjnym, co przy braku mobilności może wiązać się z potrzebą zapewnienia zatrudnienia dla większej ilości mieszkańców. Jest to zjawisko spowodowane także wzrostem liczby ludności w wieku produkcyjnym na skutek dorastania grupy wiekowej wyżu demograficznego z przełomu lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych. **Tworzenie warunków dla zapewnienia większej ilości miejsc pracy powinno stać się jednym z podstawowych zadań gminy.** Według większości respondentów badania przeprowadzonego przez FEE² sytuacja z miejscami pracy na terenie gminy jest zdecydowanie lub raczej zła.

Wykres nr 5: Jak ocenia Pan/Pani sytuację z miejscami pracy na terenie

² Fundacja Edukacji Europejskiej w Wałbrzychu

Gminy, źródło: ankieta FEE

Wykres nr 6: Udział ludności wg. Ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2005 - 2010, źródło GUS

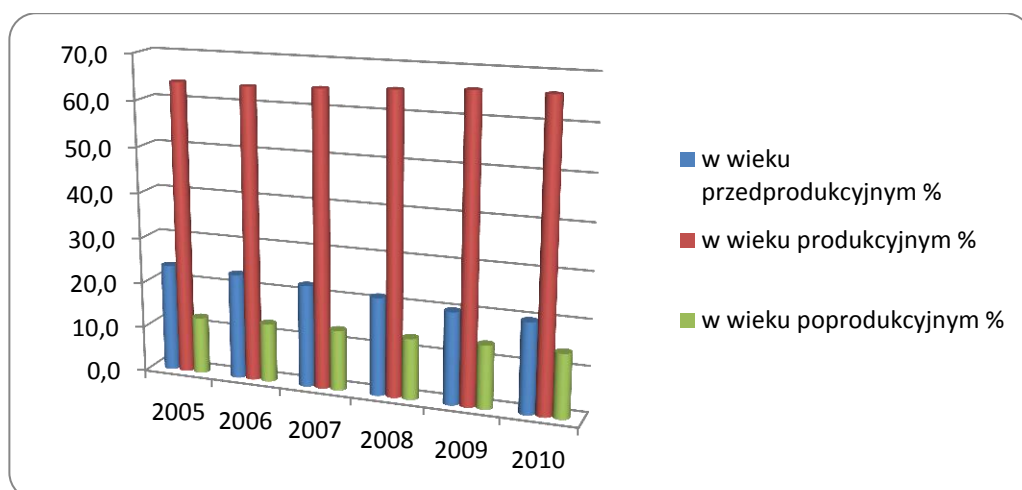

Tabela nr 1: Podstawowe dane demograficzne, źródło GUS

	Jednostka miary	2005	2006	2007	2008	2009	2010
STAN LUDNOŚCI I RUCH NATURALNY							
Ludność wg miejsca zameldowania/zamieszkania i płci							
Ogółem							
stałe miejsce zameldowania							
stan na 30 VI							
ogółem	osoba	4840	4863	4849	4834	4833	4819
mężczyźni	osoba	2365	2365	2353	2341	2338	2347
kobiety	osoba	2475	2498	2496	2493	2495	2472
stan na 31 XII							
ogółem	osoba	4860	4860	4834	4833	4813	4825
mężczyźni	osoba	2373	2351	2344	2337	2339	2350
kobiety	osoba	2487	2509	2490	2496	2474	2475
faktyczne miejsce zamieszkania							
stan na 30 VI							
ogółem	osoba	4807	4828	4799	4787	4799	4775
mężczyźni	osoba	2356	2348	2331	2316	2323	2328
kobiety	osoba	2451	2480	2468	2471	2476	2447
stan na 31 XII							
ogółem	osoba	4825	4810	4787	4799	4769	4781
mężczyźni	osoba	2356	2329	2319	2322	2320	2331
kobiety	osoba	2469	2481	2468	2477	2449	2450
Ruch naturalny wg płci							
Urodzenia żywe							
Ogółem	-	54	56	50	55	38	59
mężczyźni	-	33	19	27	31	20	27
Kobiety	-	21	37	23	24	18	32
Zgony ogółem							
Ogółem	-	45	30	37	43	48	34
mężczyźni	-	24	22	17	24	23	10
Kobiety	-	21	8	20	19	25	24
Zgony niemowląt							
Ogółem	-	0	1	0	1	1	0
mężczyźni	-	0	0	0	0	1	0
Kobiety	-	0	1	0	1	0	0
Przyrost naturalny							
Ogółem	-	9	26	13	12	-10	25
mężczyźni	-	9	-3	10	7	-3	17
Kobiety	-	0	29	3	5	-7	8
Wskaźniki modułu gminnego							
ludność na 1 km2 (gęstość zaludnienia)	osoba	73	72	72	72	72	72
kobiety na 100 mężczyzn	osoba	105	107	106	107	106	105
małżeństwa na 1000 ludności	-	6,6	7,4	6,6	5,4	2,9	6,8
urodzenia żywe na 1000 ludności	-	11,2	11,5	10,3	11,4	7,9	12,2
zgony na 1000 ludności	-	9,3	6,2	7,6	8,9	9,9	7,1
przyrost naturalny na 1000 ludności	-	1,9	5,3	2,7	2,5	-2,1	5,2

MIGRACJE WEWNĘTRZNE I ZAGRANICZNE							
Migracje na pobyt stały gminne wg typu, kierunku i płci migrantów							
zameldowania w ruchu wewnętrznym							
Ogółem	osoba	51	46	57	43	49	43
mężczyźni	osoba	24	20	30	17	25	18
Kobiety	osoba	27	26	27	26	24	25
zameldowania z zagranicy							
Ogółem	osoba	0	1	2	2	0	2
mężczyźni	osoba	0	1	2	1	0	2
Kobiety	osoba	0	0	0	1	0	0
wymeldowania w ruchu wewnętrznym							
Ogółem	osoba	37	60	92	54	58	53
mężczyźni	osoba	17	32	45	30	20	25
Kobiety	osoba	20	28	47	24	38	28
wymeldowania za granicę							
Ogółem	osoba	0	13	6	4	1	5
mężczyźni	osoba	0	8	4	2	0	1
Kobiety	osoba	0	5	2	2	1	4
saldo migracji wewnętrznych							
Ogółem	osoba	14	-14	-35	-11	-9	-10
mężczyźni	osoba	7	-12	-15	-13	5	-7
Kobiety	osoba	7	-2	-20	2	-14	-3
saldo migracji zagranicznych							
Ogółem	osoba	0	-12	-4	-2	-1	-3
mężczyźni	osoba	0	-7	-2	-1	0	1
Kobiety	osoba	0	-5	-2	-1	-1	-4
Migracje na pobyt stały gminne wg płci, typu i kierunku							
zameldowania ogółem							
Ogółem	osoba	51	47	59	45	49	45
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	25	20
Kobiety	osoba	-	-	-	-	24	25
zameldowania z miast							
Ogółem	osoba	43	37	37	32	41	35
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	22	17
Kobiety	osoba	-	-	-	-	19	18
zameldowania ze wsi							
Ogółem	osoba	8	9	20	11	8	8
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	3	1
Kobiety	osoba	-	-	-	-	5	7
zameldowania z zagranicy							
Ogółem	osoba	0	1	2	2	0	2
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	0	2
wymeldowania ogółem							
Ogółem	osoba	37	73	98	58	59	58
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	20	26
Kobiety	osoba	-	-	-	-	39	32
wymeldowania do miast							
Ogółem	osoba	30	43	55	45	43	37
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	16	18
Kobiety	osoba	-	-	-	-	27	19
wymeldowania na wieś							
Ogółem	osoba	7	17	37	9	15	16

mężczyźni	osoba	-	-	-	-	4	7
Kobiety	osoba	-	-	-	-	11	9
wymeldowania za granicę							
Ogółem	osoba	0	13	6	4	1	5
mężczyźni	osoba	-	-	-	-	0	1
Kobiety	osoba	-	-	-	-	1	4
saldo migracji							
Ogółem	osoba	14	-26	-39	-13	-10	-13
Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem							
w wieku przedprodukcyjnym	%	23,6	23,2	22,4	21,5	20,2	19,9
w wieku produkcyjnym	%	64,0	63,9	64,4	65,1	65,9	66,0
w wieku poprodukcyjnym	%	12,5	12,9	13,3	13,4	13,9	14,1

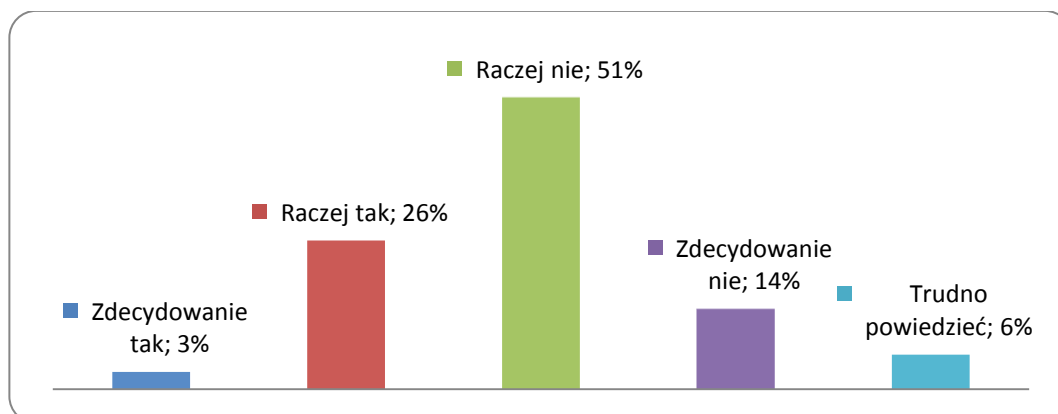
2.2. Rynek pracy i bezrobocie

Gmina Czarny Bór ma charakter rolniczo – przemysłowy. Najwięcej miejsc pracy generuje przemysł wydobywczy. Kopalnie Melafiru (dawne Czarnoborskie Kamieniołomy Drogowe), w latach 1975-1978 zatrudniały około 300 pracowników (obecnie około 100), przy produkcji ponad 800 tys. ton kamienia. Transformacja gospodarki w latach 90-tych spowodowała likwidację szeregu podmiotów gospodarczych, w tym: spółdzielni rolniczych,; przekształcenie Państwowej Kopalni Melafiru w sp. z o.o. i utratę pracy przez ponad 150 osób, co pociągnęło równocześnie pogorszenie sytuacji społeczno - ekonomicznej gminy.

Obecnie dominującym - największym zakładem na terenie gminy pozostaje Kopalnia Melafiru w Czarnym Borze sp. z o.o.

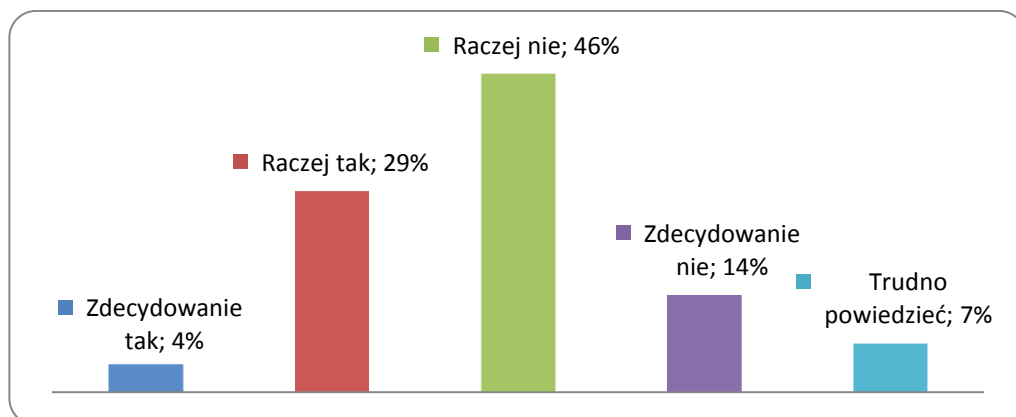
Część mieszkańców prowadzi własną działalność gospodarczą. W gminie zarejestrowanych jest ponad 200 jednostek gospodarczych, wśród których przeważa sektor prywatny. Sektor publiczny reprezentuje 13 podmiotów. W sektorze prywatnym dominują jednostki gospodarcze prowadzące działalność z zakresu usług, zwłaszcza związane z prowadzeniem działalności handlowej i naprawa pojazdów samochodowych – 105 jednostek gospodarczych. Znaczący jest udział sekcji transportu i gospodarki magazynowej – 52 jednostki i budownictwa – 38 jednostek.

Wykres nr 7: Czy na terenie Pana/i Gminy rozwija się mocno przedsiębiorczość?, źródło: ankieta FEE

Zdecydowana większość badanych uważa, że w Gminie przedsiębiorczość nie rozwija się mocno. Odmiennego zdania jest co trzeci mieszkaniec Gminy - uważają oni, że przedsiębiorczość ma się całkiem nieźle.

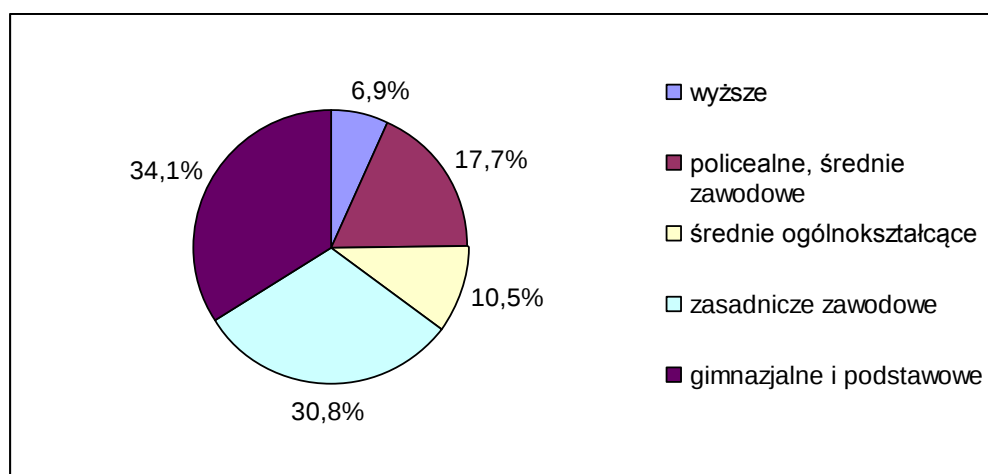
Wykres nr 8: Czy według Pana/i opinii powstają nowe firmy? Źródło: ankiety FEE

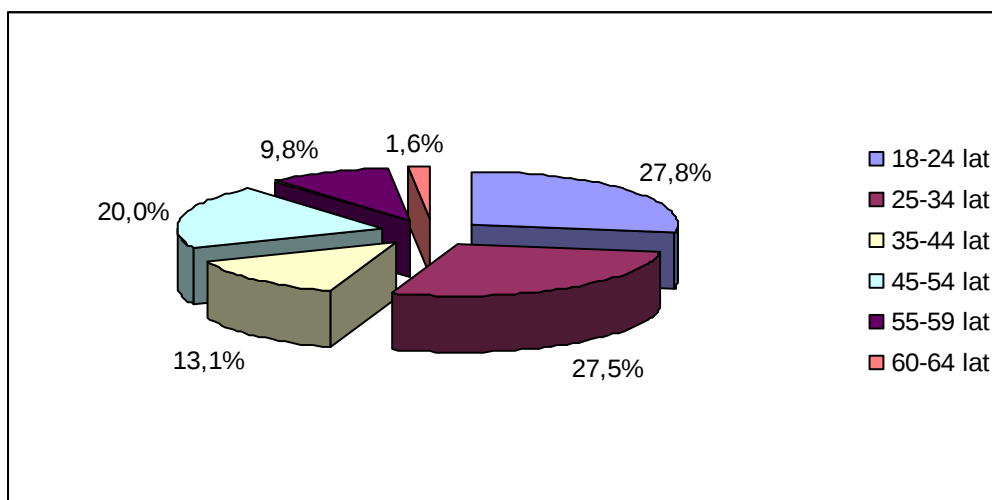
60% badanych jest zdania, że w Gminie nie powstają nowe firmy, nieco ponad 1/3 respondentów jest innego zdania - ma wrażenie, że firm jest coraz więcej.

W Powiatowym Urzędzie Pracy w Wałbrzychu na dzień 30 września 2011 r. na terenie Gminy Czarny był zarejestrowanych 305 osób (150 – mężczyzn, 155 – kobiet). Wśród bezrobotnych zarejestrowanych w urzędzie pracy połowę (55,4 %), stanowią ludzie młodzi do 34 roku życia (169 osób) – Rys. 2, a 11,5 % osoby w wieku powyżej 55 lat. Z uwagi na poziom wykształcenia bezrobotnych, największą grupę stanowią osoby z wykształceniem zawodowym oraz gimnazjalnym i niższym (odpowiednio 104 osób – 34,1 % oraz 94 osób – 30,8 %)

Wykres nr 9: Ludność bezrobotna wg wykształcenia, źródło własne

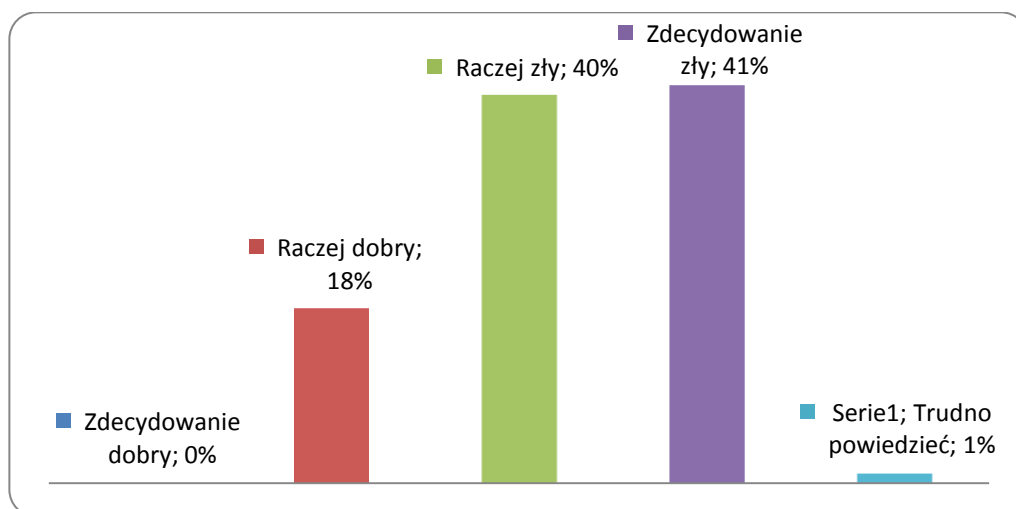
Wykres nr 10: Udział ludności wg. Ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2005 - 2010, źródło GUS

Negatywnym zjawiskiem jest pozostawanie przez osoby bezrobotne przez dłuższy okres, powyżej 3 miesięcy. Na terenie gminy Czarny Bór występuje 110 takich osób, co daje 36 % wśród wszystkich osób niepracujących.

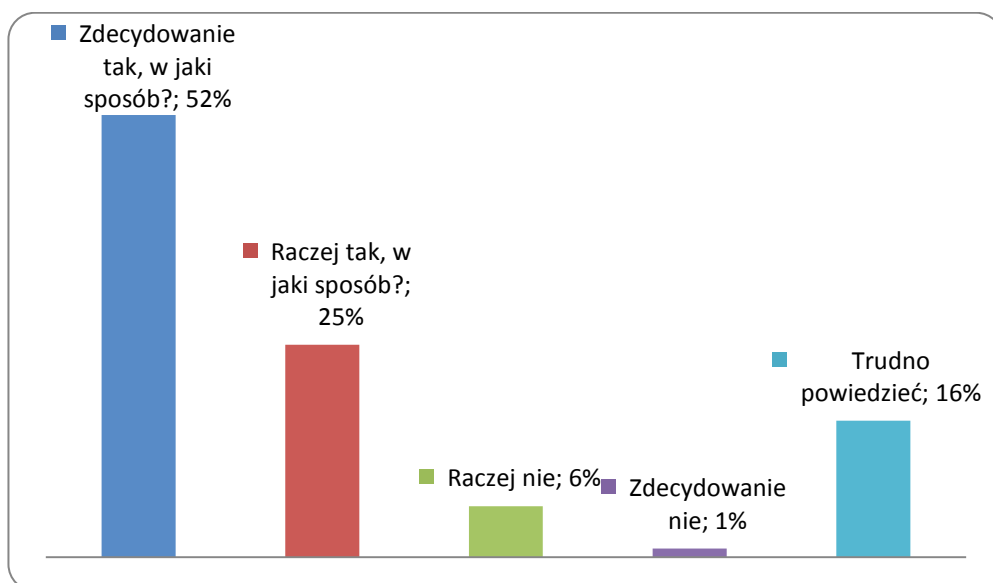
Stopa bezrobocia na koniec sierpnia 2011 roku dla Powiatu Wałbrzyskiego wynosiła 17,4%.

Wykres 11. Jak wygląda sytuacja na gminnym rynku pracy? Źródło: ankieta FEE

Zdecydowana większość badanych jest zdania, że sytuacja na gminnym rynku pracy jest zdecydowanie lub raczej zła. Co piąty respondent, uważa że sytuacja jest raczej dobra.

Wykres nr 12: Czy Gmina powinna przyciągać nowych inwestorów, by tworzyli nowe miejsca pracy? Źródło: ankieta FEE

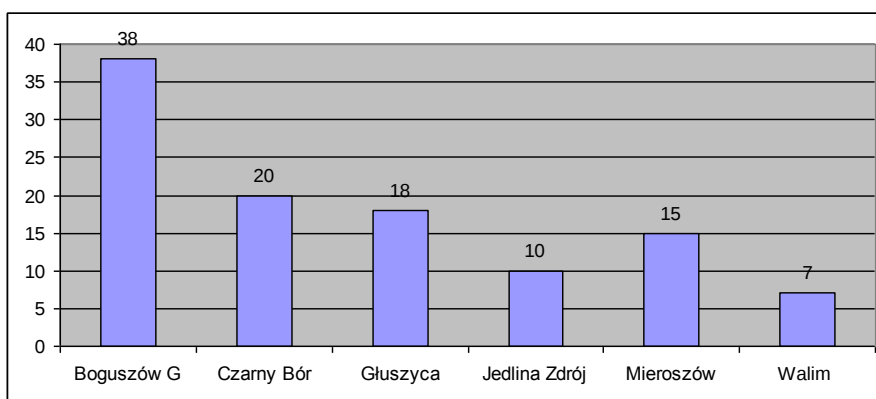

Trzy czwarte badanych uważa, że Gmina powinna przyciągnąć inwestorów w celu stworzenia nowych miejsc pracy. Za ledwie 7% jest zdania, że gminna nie musi tego robić. Wielu badanych nie miało pomysłu w jaki sposób przyciągnąć inwestorów do Gminy. Zdaniem pozostałych sposobem na przyciągnięcie inwestorów może być obniżenie podatków lub ulgi podatkowe, promocja Gminy, dzierżawienie miejsc pod budowę nowych zakładów i otwieranie nowych firm. Badani zwrócili również uwagę, iż aby ściągnąć inwestorów należy poprawić infrastrukturę (przede wszystkim drogową).

2.3. Aktywność lokalna (społeczna)

Aktywność społeczna w Gminie Czarny Bór cechuje się znaczącą, jak na gminę takiej wielkości, ilością organizacji społecznych, do których jednak należy znikoma część społeczności lokalnej, co wskazuje pewne wyizolowanie tych organizacji. Należy zauważyć, że bardzo aktywnie działają stowarzyszenia sportowe oraz Ochotnicze Straże Pożarne.

Wykres nr 13: Ilość zarejestrowanych na terenie danej gminy organizacji pozarządowych, źródło: opracowanie własne na podstawie portalu ngo.pl

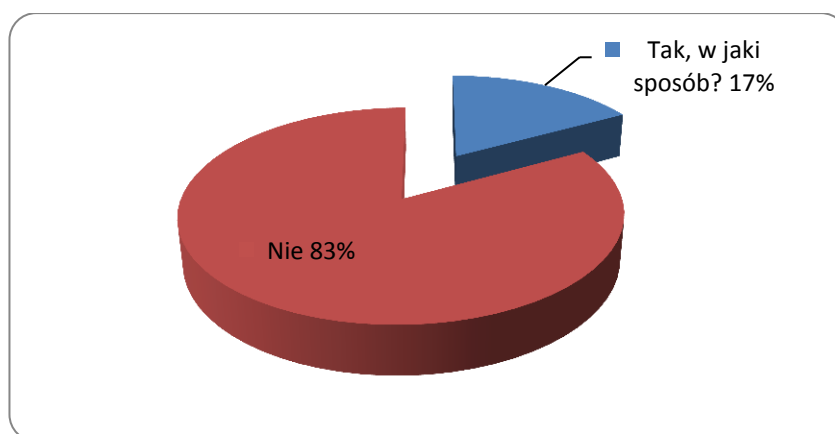
Zdecydowana większość badanych nie działa w żadnych stowarzyszeniach, ani fundacjach (94%). Wśród stowarzyszeń, w których działają mieszkańcy Gminy badani wymienili: Stowarzyszenie Trek, Stowarzyszenie URONEF, Stowarzyszenie Rodzin Katolickich, Stowarzyszenie Przyjaciół Ziemi Czarnoborskiej oraz Fundację Edukacji Europejskiej.

Wykres nr 14: Czy działa Pan/i w stowarzyszeniach, fundacjach? Źródło: ankieta FEE

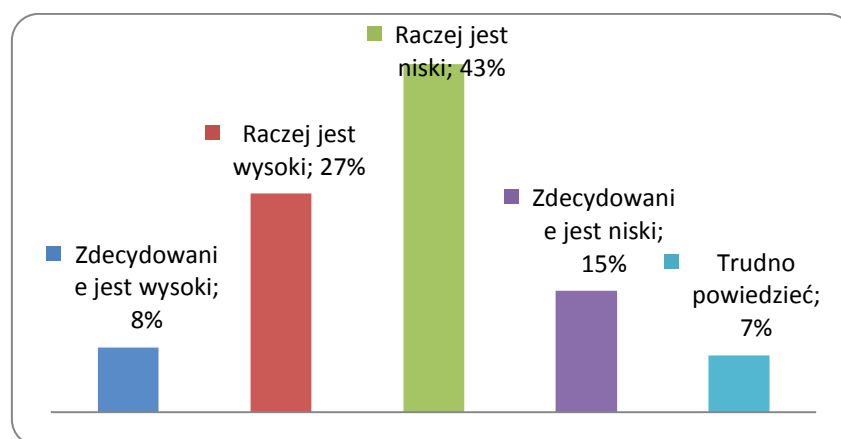
Ponad 80% badanych jest zdania, że władze Gminy nie aktywizują mieszkańców. Do sposobów aktywizacji mieszkańców przez władze ankietyowani zaliczyli przede wszystkim: organizację kursów i szkoleń, organizację imprez, festynów czy spotkań, przyznanie dotacji czy tworzenie stowarzyszeń.

Wykres nr 15: Czy władze Gminy aktywizują mieszkańców? Źródło ankieta FEE

Zdecydowana większość badanych (58%) uważa, że poziom integracji mieszkańców jest raczej niski. Nieco ponad co trzeci mieszkaniec Gminy Czarny Bór uważa, że ten poziom jest wysoki. Prawie 2/3 badanych uważa, że istnieje potrzeba realizacji projektów poprawiających integrację mieszkańców. Co trzeci uczestnik badania uważa, że nie ma takiej potrzeby.

Wykres nr 16. Jak jest Pana/i zdanie o poziomie integracji mieszkańców? Źródło ankieta FEE

Według raportu dotyczącego działalności sektora NGO w Polsce blisko połowa osób nie działająca w organizacjach społecznych jako przyczynę określa brak czasu.

2.4 Oświata, kultura i sport

Gmina Czarny Bór zapewnia usługi w zakresie edukacji poprzez sieć placówek publicznych. Obiekty pełniące tą funkcję oraz inne obiekty oświaty są w dobrym stanie technicznym.

Gminny system edukacji tworzą:

- Gimnazjum Publiczne w Czarnym Borze,
- Szkoła Podstawowa w miejscowościach: Czarny Bór oraz Witków (filia),
- Gminne Przedszkole Samorządowe „Melafirek” w Czarnym Borze, oddział przedszkolny przy szkole podstawowej

Należy podkreślić tu także fakt, że obok doskonałej bazy edukacyjnej szkolnictwo publiczne w Gminie Czarny Bór zapewnia bardzo dobry poziom kształcenia, co pokazują wyniki testów często przekraczające średnią wojewódzką oraz powiatową. Fakt ten wpływa na znaczną liczbę uczniów dojeżdżających do szkół spoza gminy Czarny Bór.

Instytucje kultury w gminie to:

- Centrum Kultury w Czarnym Borze,
- Świetlice w Borównie, Jaczkowie, Grzędach, Witkowie

Wykres nr 17: Czy na terenie Pana/i Gminy jest wystarczająco dużo instytucji zapewniających dobry dostęp do kultury? Źródło: ankieta FEE

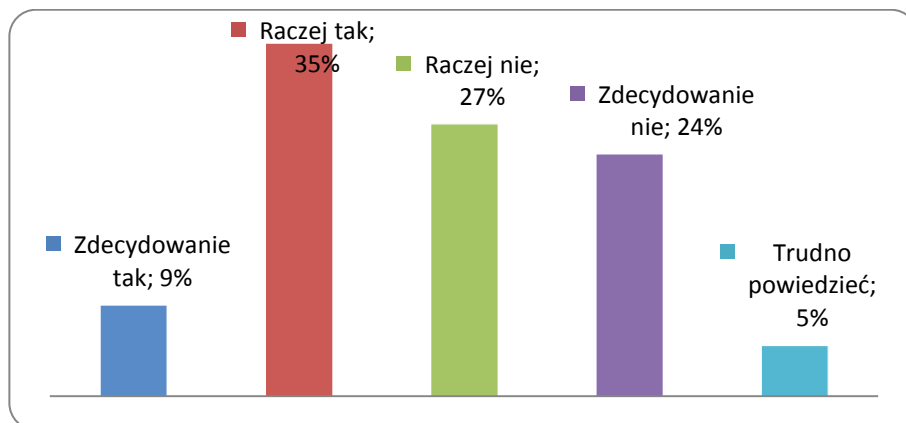
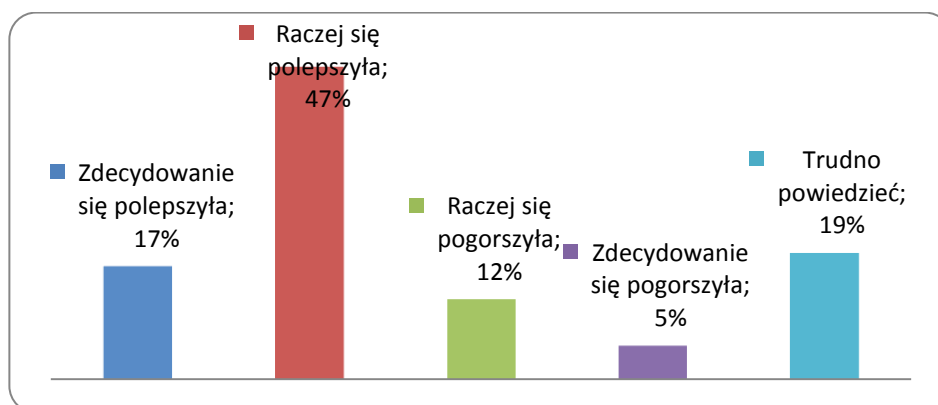

Tabela nr 2: Jakich obiektów Pana/i zdaniem brakuje? Źródło: ankieta FEE

wskazanie	liczba wskazań
miejsc spędzania czasu wolnego dla dzieci i młodzieży	26
biblioteka	7
świetlica środowiskowa (w szczególności na wsiach)	7
basen	5
kino	3
park dla turystów	2
mały ogród botaniczny	2
park dinozaurów	1
małe zoo dla turystów	1
wyciąg narciarski	1

Prawie 1/5 badanych nie jest w stanie określić, czy poprawił się dostęp do wydarzeń kulturalnych na terenie ich Gminy. 63% uważa, że sytuacja się pogorszyła, a zaledwie 17% ma odmienne zdanie w tej materii.

Wykres nr 18: Jak zmieniała się sytuacja na terenie Pana/i Gminy jeśli chodzi o dostęp do wydarzeń kulturalnych? Źródło: ankieta FEE

Sport na terenie Gminy Czarny Bór odgrywa bardzo ważną rolę, skupiając wiele osób zrzeszonych w organizacjach społecznych, najważniejsze z nich to:

1. Stowarzyszenie Ludowy Zespół Sportowy Skalnik – Czarny Bór;
2. Uczniowski Ludowy Klub Sportowy Lesk – Czarny Bór;
3. Uczniowski Ludowy Zapaśniczy Klub Sportowy Heros – Czarny Bór;
4. Uczniowski Klub Narciarski Melafir – Czarny Bór;
5. Uczniowski Klub Narciarski Trójgarb – Witków;
6. Gminny Ludowy Klub Sportowy Husaria – Grzędy;
7. Klub Sportowy Ludowe Zespoły Sportowe Iskra – Witków;
8. Ludowy Zespół Sportowy Joker – Jaczków;
9. Ludowy Zespół Sportowy Płomyk – Borówno;

We wszystkich klubach sportowych szkoli się ponad 300 zawodników w różnych grupach wiekowych oraz dyscyplinach. Największe sukcesu odnoszą kluby narciarskie oraz zapaśniczy, których zawodnicy osiągają sukcesy nie tylko na szczeblu wojewódzkim ale również krajowym. UKN Melafir oraz UKN Trójgarb są doskonałym „przedszkolem” młodych biathlonistów oraz narciarzy biegowych. Zawodnicy zapaśniczego klubu HEROS zdobywają tytuły Mistrzów Polski i medale mistrzostw Europy.

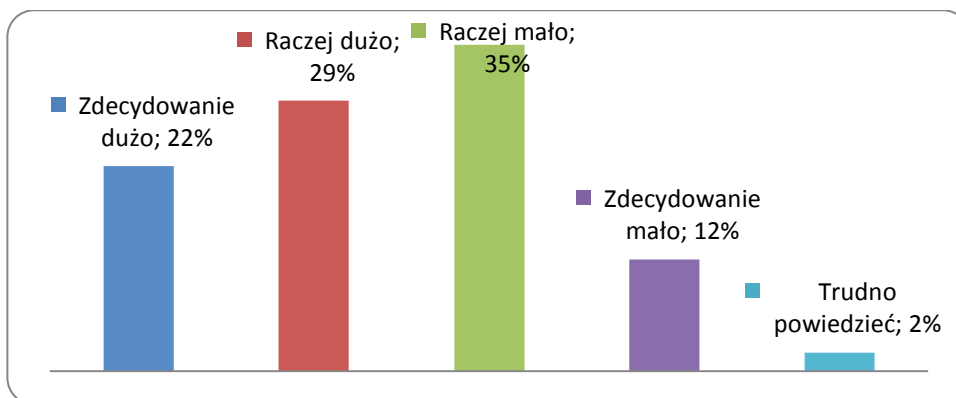
Sport w Gminie Czarny Bór to także karty historii polskiego sportu, stąd wywodzi się sześciu olimpijczyków zarówno w sportach letnich jak i zimowych:

- Jan Wojtas – biathlon;
 - Zbigniew Filip – biathlon;
 - Krzysztof Pływaczyk – biathlon;
 - Radosław Romanik – kolarstwo szosowe;
- oraz najbardziej utytułowani bracia Kazimierz i Józef Lipieniowie – medaliści olimpijscy w zapasach.

Bazę sportową Gminy Czarny Bór tworzą:

- pełnowymiarowa hala sportowa z zapleczem w Czarnym Borze;
- stadion sportowy wraz ze strzelnicą biathlonową w Czarnym Borze;
- boiska wielofunkcyjne ze sztuczną nawierzchnią w Czarnym Borze oraz Witkowie;
- boiska piłkarskie z nawierzchnią naturalną w Borównie, Grzędach, Jaczkowie i Witkowie.

Wykres nr 19. Proszę powiedzieć, czy na terenie Pana/i Gminy jest wystarczająco dużo obiektów sportowych i rekreacyjnych? Źródło: ankieta FEE

Nieco ponad połowa badanych uważa, że na terenie Gminy jest zdecydowanie odpowiednia ilość obiektów sportowych i rekreacyjnych. Ale aż 47% narzeka - uznając, że aren sportowych na terenie Gminy Czarny Bór jest raczej lub zdecydowanie za mało. Wydaje się jednak, że przy ogólnej tendencji zmiany trybu życia (na bardziej aktywny) społeczeństwa polskiego - powstanie ośrodka sportowo-rekreacyjnego (parku rozrywki typu Aquapark) z prawdziwego zdarzenia - znalazłoby swoją klientelę, również spoza terenu Gminy.

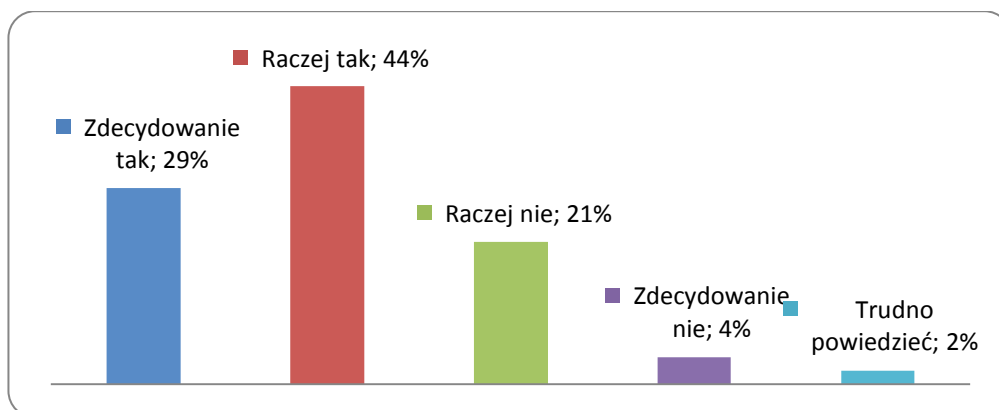
Tabela nr 3: Jakich obiektów sportowych i rekreacyjnych Panu/i brakuje oraz jakie działania można podjąć by sport i rekreacja były w Gminie na odpowiednim poziomie? Źródło: ankieta FEE

wskazanie	liczba wskazań
kompleks sportowy	27
boisko sportowe	13
organizować więcej imprez sportowych	7
basen	5
budowa ścieżek rowerowych	4
promować sport	3

zapraszać znane postacie ze świata sportu - niech prowadzą zajęcia dla młodzieży pt. Kuźnia Talentów Mistrzowskich	3
większa ilość zajęć sportowych	2
pozyskiwać środki unijne na budowę obiektów sportowych	2

Wśród brakujących w Gminie obiektów sportowych i rekreacyjnych badani wskazali przede wszystkim na kompleks sportowy (ośrodek sportowo - rekreacyjny), boisko sportowe oraz basen; te ostatnie obiekty mogłyby być częścią kompleksu sportowego. Badani sugerują również większą promocję sportu (przede wszystkim wśród młodzieży) oraz budowę ścieżek rowerowych.

Wykres nr 20: Czy według Pana/i Gmina wystarczająco mocno dba o rozwój sportu? Źródło: ankieta FEE

Ponad 70 % ankietowanych jest zdania, że Gmina wystarczająco mocno dba o rozwój sportu. Jedna czwarta respondentów jest odmiennego zdania - wg nich Gmina powinna mocniej zaangażować się w rozwój sportu.

2.5. Ochrona zdrowia i opieka społeczna

W sferze podstawowej ochrony zdrowia na terenie Gminy Czarny Bór funkcjonują:

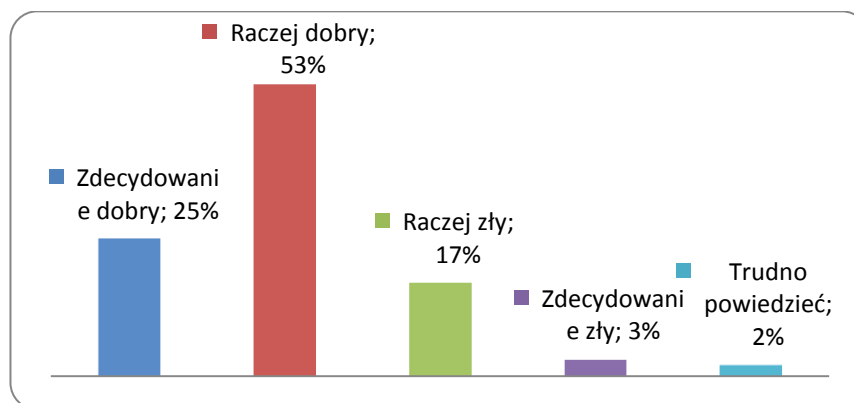
- NZOZ „Czarny Bór”;
- Praktyka Lekarza Rodzinnego;
- Gabinet stomatologiczny.

Oprócz nich na terenie gminy znajdują się inne obiekty związane z ochroną zdrowia i opieką społeczną:

- Zakład Lecznictwa Odwykowego dla osób uzależnionych od alkoholu w Czarnym Borze,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Czarnym Borze,

· apteka w Czarnym Borze.

Wykres nr 21: Czy uważa Pan/i, że dostęp do służby zdrowia w Gminie jest na wystarczającym poziomie? Źródło: ankieta FEE

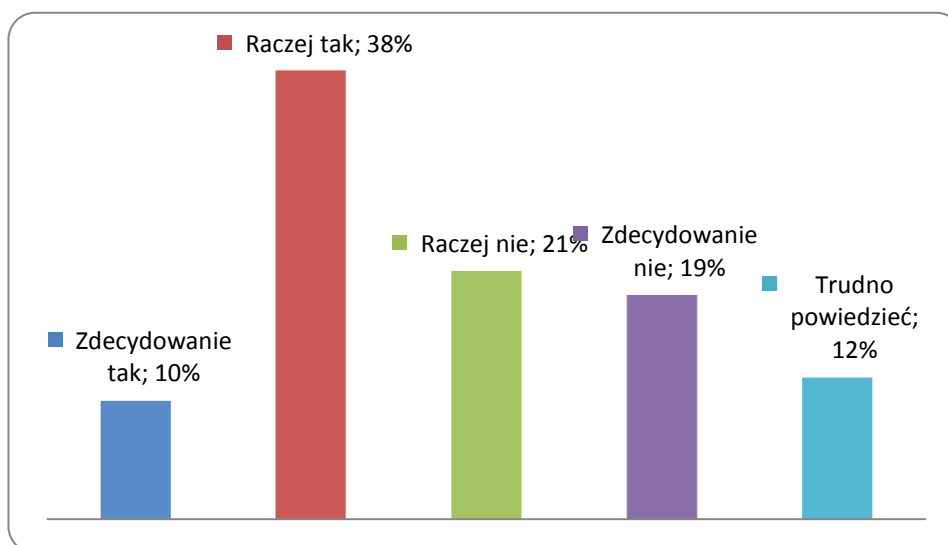
78% badanych jest zdania, że dostęp do służby zdrowia w Gminie jest wystarczający. Jedna piąta ankietowanych uważa, że dostęp ten jest zły lub nawet bardzo zły.

Tabela nr 4. Jakich zmian Pan/i oczekuje? Źródło: ankieta FEE

wskazanie	liczba wskazań
zwiększenie liczby specjalistów	14
zmiana godzin otwarcia ośrodka zdrowia	8
dłuższe godziny otwarcia apteki	3

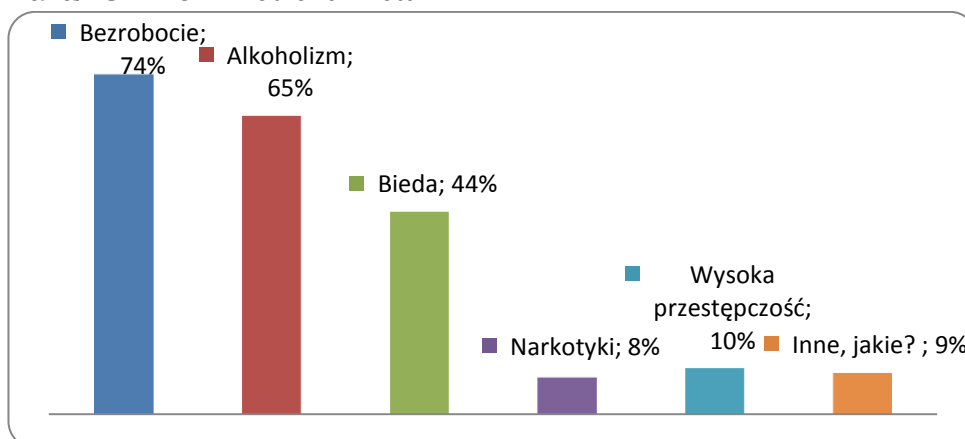
Wśród zmian w dostępie do służby zdrowia jakich oczekują badani najważniejsze, to zwiększenie liczby lekarzy specjalistów, zwiększenie liczby pediatrów. W mniejszym stopniu badani wskazywali na dłuższe godziny otwarcia apteki czy większy dostęp do usług dentystycznych.

Wykres nr 22: Czy według Pana/i Gmina dba odpowiednio o rodziny/osoby wymagające pomocy? Źródło: ankieta FEE

Prawie połowa ankietowanych uważa, że Gmina dobrze dba o rodziny wymagające pomocy. Ale 40 % badanych jest odmiennego zdania. W opinii na ten temat widać wyraźną polaryzację stanowisk mieszkańców Gminy.

Wykres nr 23: Jakie są według Pana/i największe problemy społeczne w Pana/i Gminie? Źródło: ankieta FEE

Odpowiedzi nie sumują się do 100%, ponieważ respondenci mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Do największych problemów społecznych w Gminie badani zaliczyli bezrobocie (74%), alkoholizm (65%), biedę (44%) i narkotyki (8%). Wśród odpowiedzi „inne” znalazły się: patologia, alkohol wśród młodzieży czy lenistwo młodzieży.

Zdaniem ankietowanych najwięcej pomocy potrzebują bezrobotni (dwie trzecie badanych), ubodzy (52%), a także osoby uzależnione od alkoholu

(po 30%). Wśród odpowiedzi „inne” pojawiły się takie jak: bezdomni, emeryci i renciści oraz rodziny wielodzietne czy też patologiczne

W 2009r. na terenie Gminy Czarny Bór Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej objął pomocą:

- 349 osób - pomoc społeczna,
- 371 rodzin - świadczenia rodzinne,
- 59 rodzin - fundusz alimentacyjny,
- 267 osób z dożywiania

Najczęstszymi powodami korzystania z pomocy społecznej w 2009 r. na terenie Gminy Czarny Bór było:

Bezrobocie;

Ubóstwo;

Długotrwała lub ciężka choroba;

Niepełnosprawność;

Bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych;

Alkoholizm.

Z diagnozy środowiska wynika, że podopieczni bez własnych źródeł dochodu to przeważnie osoby niepełnosprawne, osoby w podeszłym wieku lub długotrwale bezrobotne, niejednokrotnie mające problemy z przystosowaniem się do realiów życia codziennego z powodu niekorzystnych procesów społecznych następujących w okresie transformacji ustrojowej. Osoby te żyją poniżej minimum egzystencji, mają kłopoty z zabezpieczeniem podstawowych potrzeb życiowych. W związku z tym zamieszkują w nieremontowanych mieszkaniach, nie posiadają środków finansowych na partycypowanie w remoncie ich budynku, bardzo często nie regulują opłat mieszkaniowych.

Bardzo niepokojącym zjawiskiem społecznym jest popadanie w ubóstwo rodzin, które pracują, lecz osiągają małe dochody.

Najliczniejszą grupę rodzin podopiecznych pomocy społecznej stanowią rodziny charakteryzujące się bezradnością w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, czyli żyjących w ubóstwie z powodu długotrwale niskich dochodów, wyuczonej bezradności. Są to rodziny mało aktywne lub bierne, o niskim poziomie wykształcenia, które nie umieją i na ogół nie chcą zmienić swojej sytuacji.

Nasilające się problemy społeczne najdotkliwiej odczuwają dzieci.

Problem ubóstwa dotyczy również ludzi starszych, posiadających często własną rentę lub emeryturę, która jest dość niska lub też stanowi jedyne źródło utrzymania kilkusobowej rodziny.

Z informacji uzyskanej od Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Wałbrzychu wynika, że na terenie naszej Gminy zamieszkuje 115 osób posiadających orzeczenia o niepełnosprawności.

Osoby starsze, tj. kobiety powyżej 60 roku życia / 470/ i mężczyźni powyżej 65 lat/299/, stanowią 15,7% ogółu mieszkańców Czarnego Boru. Zachodzące procesy demograficzne powodują starzenie się populacji. Prognozy demograficzne wskazują na tendencję wzrostową w kwestii udziału ludzi starszych w populacji Polski, a tym samym naszej Gminy.

Jak wynika z informacji OPS 97,99 % seniorów to osoby samodzielne finansowo, utrzymujące się głównie z emerytur i rent. Najwięcej pieniędzy wydają na opłaty, żywność i leki. O pomoc w sytuacji trudności życiowych zwróciliby się w pierwszej kolejności do rodziny, ośrodka pomocy społecznej i przyjaciół.

W miejscu zamieszkania brakuje seniorom miejsc do spotkań towarzyskich, ośrodków zdrowia, domów pomocy społecznej i pomocy domowej.

3 Gospodarka

3.1. Przedsiębiorczość

Na terenie gminy funkcjonuje ponad 200 podmiotów gospodarczych, w zdecydowanej większości są to podmioty prywatne prowadzone w ramach jednoosobowej działalności gospodarczej przez osoby fizyczne.

Obecnie dominującym - największym zakładem na terenie gminy pozostaje Kopalnia Melafiru w Czarnym Borze sp. z o.o.

Część mieszkańców prowadzi własną działalność gospodarczą. W gminie zarejestrowanych jest ponad 200 jednostek gospodarczych, wśród których przeważa sektor prywatny. Sektor publiczny reprezentuje 13 podmiotów. W sektorze prywatnym dominują jednostki gospodarcze prowadzące działalność z zakresu usług, zwłaszcza związane z prowadzeniem działalności handlowej i naprawa pojazdów samochodowych – 105 jednostek gospodarczych. Znaczący jest udział sekcji transportu i gospodarki magazynowej – 52 jednostki i budownictwa – 38 jednostek.

3.2. Turystyka

Walory turystyczne i rekreacyjne gminy Czarny Bór są uwarunkowane zasobami przyrodniczymi i krajobrazowymi, dziedzictwem kulturowym, przygranicznym położeniem. Na terenie gminy istnieją dogodne warunki do rozwoju turystyki krajoznawczej i pobytowej, w tym weekendowej. Tradycje sportowe oraz długi okres zalegania pokrywy śnieżnej predestynuje gminę do uprawiania sportów zimowych, zwłaszcza narciarstwa biegowego. Góryste obszary oraz rozwinięta sieć dróg stwarza dobre warunki do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej.

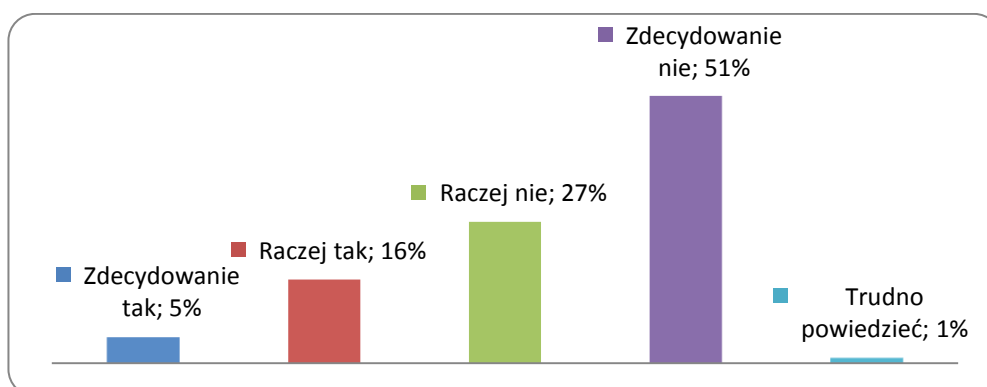
Tabela nr 5. Największe atrakcje turystyczne Gminy, źródło: ankieta FEE

Wskazanie	liczba wskazań
Zabytkowe kościoły	25
Ruiny zamku w Czarnym Borze	23
Szlak na Trójgarb	21
Trójgarb	18
Zalew w Grzędach (nieczynny)	18
Pałac w Czarnym Borze	10
Położenie	8
Baszta	7
Kościół Witkowie	7
Krajobraz	5
Kościół w Grzędach	4
Kapliczka w Św. Anny	4
Okolice	4
Agroturystyka	4

Ruiny wieży w Czarnym Borze	3
Spichlerz	3
Kościół parafialny w Czarnym Borze	3
Stadion w Czarnym Borze	3
Roślinność	2
Lipki	1
Imprezy masowe	1
Lasy	1
Park	1
Brak atrakcji	11
Nie wiem	5

Za największe atrakcje turystyczne mieszkańcy Gminy Czarny Bór generalnie uznali kościoły, szlak na Trójgarb oraz samą górę i jej położenie. Wg badanych interesujące mogą wydawać się również nieczynny już zalew w Grzędach oraz Pałac w Czarnym Borze. Warto zwrócić uwagę, że co 10 badany mieszkaniec uważa, że na terenie Gminy nie ma żadnych atrakcji turystycznych.

Wykres nr 24: Czy według Pana/i w Gminie jest wystarczająco dużo ścieżek rowerowych? Źródło: ankiety FEE

W ostatnich latach wyraźny rozwój zauważalny jest w działalności agroturystycznej, powstało kilka gospodarstw agroturystycznych, które udostępniają 46 miejsc noclegowych całorocznych.

- „Stawy pod Trójgarbem”, Witków 47 - 12 miejsc noclegowych,
- „Pod grusza”, Borówno 59 - 10 miejsc noclegowych,
- Grzędy 27 - 8 miejsc noclegowych,
- „Ptasi Śpiew”, Grzędy 85 - 6 miejsc noclegowych,
- „Po młynie”, Grzędy 80A - 10 miejsc noclegowych.

Szczególnym miejscem o znaczeniu turystycznym – wypoczynkowym jest były zalew rekreacyjny – kąpielisko, niestety teren ten od wielu lat jest niedoinwestowany i niszczy się.

W gminie znajduje się kilkanaście stawów możliwych do wykorzystania dla turystyki weekendowej jako miejsce wędkowania i rekreacji.

Przez Grzędy przechodzi czerwony Główny Szlak Sudecki na odcinku Sokołowsko – Krzeszów. Gmina obecnie nie jest przygotowana do obsługi ruchu turystycznego. Obiekty potencjalnie cenne pod względem turystycznym, jak ruiny zamku w Czarnym Borze, ruiny zamku Konradów w Grzędach czy zalew w Grzędach nie są w odpowiedni sposób wyeksponowane. Brakuje również obiektów towarzyszących takich jak: obiekty noclegowe, miejsca postoj, parkingi, miejsca wypoczynkowe, punkty gastronomiczne.

Tabela nr 6: Jakie atrakcje na terenie Pana/i Gminy powinny być promowane wśród ludzi, by przyjeżdżali i je oglądali/zwiedzali? Źródło: ankieta FEE

Wskazanie	liczba wskazań
Trójgarb i szlaki turystyczne do niego prowadzące	39
Zalew w Grzędach (odnowiony)	23
Ruiny zamku	15
Kościóły	15
Gmina jako miejsce o szczególnych o walorach ekologicznych	7
Krajobraz	6
Pałac w Czarnym Borze	5

Wśród atrakcji, które powinny być promowane przez gminę ankietowani najczęściej wskazywali na: Trójgarb i wszystkie szlaki turystyczne do niego prowadzące, zalew w Grzędach (ale po remoncie), ruiny zamku oraz liczne zabytkowe kościoły. Mieszkańcy chcieliby, aby ich Gmina była promowana jako miejsce o szczególnych walorach przyrodniczych i ekologicznych.

3.3. Surowce naturalne

Na terenie gminy występują 3 udokumentowane złoża melafiru: „Borówno”, „Grzędy” i „Czarny Bór”; 3 złoża kruszywa naturalnego: „Sędziszław II”, „Sędziszław III”, „Jaczków” i 1 węgla kamiennego „Viktoria”.

Dla złóż „Borówno”, „Grzędy”, „Sędziszław II”, „Sędziszław III” obowiązują utworzone dla ich eksploatacji tereny i obszary górnicze: „Borówno I” i „Grzędy I”, „Sędziszław II”, „Sędziszław III”. Melafir złóż „Grzędy” i „Borówno” stanowi surowiec o bardzo dobrej jakości do produkcji kruszyw dla potrzeb drogownictwa i kolejnictwa. W pobliżu miejscowości Czarny Bór występuje złożo porfiru „Gorce”, którego teren górniczy „Gorce I” położony jest częściowo w obszarze wsi Czarny Bór.

Należy podkreślić fakt, że na Dolnym Śląsku występuje aż 10 z 13 krajowych złóż melafiru, a Grzędy znajdują się na 5 miejscu na Dolnym Śląsku pod względem wydobycia³.

STUDIUM WYDOBYCIA I TRANSPORTU SUROWCÓW SKALNYCH NA DOLNYM ŚLĄSKU. STAN I PERSPEKTYWY

Tab. 2.2. Kopalnie o największym wydobyciu w 2007 roku (Geolog Województwa, 2008)

Lp.	Kopalnia	Kopalina	Wydobycie w 2007 [ton]	Wydobycie dobowe w 2007 [ton]	Lokalizacja (gmina)
1.	Obora	Piasek podsadzkowy	2 090 478	6968	Lubin
2.	Braszowice	Gabro	1 952 654	6509	Ząbkowice Śląskie
3.	Krzeniów	Bazalt	1 821 421	6071	Złotoryja / Świerzawa
4.	Słupiec-Dębówka	Gabro	1 428 291	4761	Nowa Ruda
5.	Grzędy	Melafir	1 389 881	4633	Czarny Bór
6.	Rybnica Leśna	Melafir	1 379 458	4598	Mieroszów
7.	Domanice	Piaski i żwiry	1 215 545	4052	Mietków
8.	Szczytniki	Piaski i żwiry	1 060 254	3534	Kunice
9.	Graniczna	Granit	1 019 121	3397	Strzegom
10.	Osiecznica	Piasek kwarcowy	978 400	3261	Osiecznica
11.	Topola-Zbiornik	Piaski i żwiry	976 700	3256	Kamieniec Ząbkowicki
12.	Przyłęk-Pilce	Piaski i żwiry	937 738	3126	Bardo
13.	Kośmin	Sjenit	831 341	2771	Niemcza
14.	Świerki	Melafir	795 898	2653	Nowa Ruda
15.	Księginki	Bazalt	751 573	2505	Lubań
16.	Rakowice-Zbiornik	Piaski i żwiry	732 927	2443	Lwówek Śląski
17.	Nasławice	Serpentyinit	711 850	2373	Sobótka
18.	Bukowa Góra	Bazalt	691 116	2304	Platerówka
19.	Byczeń	Piaski i żwiry	690 860	2303	Kamieniec Ząbkowicki
20.	Targowica	Bazalt	632 385	2108	Ciepłowody
21.	Lubień	Bazalt	609 728	2032	Legnickie Pole

Zasoby naturalne oraz powiązany z nimi przemysł wydobywczy ma znaczący wpływ na sytuację gospodarczą gminy, poniższa tabela⁴ przedstawia udział opłaty z tytułu eksploatacji surowców w łącznych dochodach budżetu w 2007 roku. Gmina Czarny Bór z udziałem na poziomie 6,24% znajduje się na drugiej pozycji na Dolnym Śląsku, ukazuje to duży wpływ tej opłaty na budżet gminy.

³ Źródło: Studium wydobycia i transportu surowców skalnych na Dolnym Śląsku. Stan i perspektyw. Urząd Marszałkowski Województwa Dolnośląskiego, Wrocław, styczeń 2000 r

⁴ j.w.

Tab. 3.3. Zestawienie gmin o największym udziale opłaty z tytułu eksploatacji surowców skalnych w łącznych dochodach w 2007 roku (*dane Geolog Województwa, 2008; BDR GUS, 2008*)

Gmina	Wpływy z tytułu opłaty eksploatacyjnej w 2007 r.	Udział opłaty eksploatacyjnej w dochodach gminy w 2007 r.
Platerówka	385 642,77 zł	9,50%
Czarny Bór	796 376,42 zł	6,24%
Męcinka	739 828,21 zł	6,04%
Złotoryja	1 199 757,47 zł	5,92%
Cieplowody	352 870,83 zł	5,45%
Mieroszów	786 291,06 zł	5,08%
Nowa Ruda	1 216 695,16 zł	4,15%
Kamieniec Ząbkowicki	703 286,45 zł	3,72%
Lubań	486 833,00 zł	3,59%
Mietków	310 905,87 zł	3,49%
Niemcza	389 067,73 zł	3,11%
Strzegom	1 834 737,77 zł	2,98%
Ząbkowice Śląskie	1 042 717,24 zł	2,47%
Dobromierz	255 910,54 zł	2,45%
Sobótka	642 418,03 zł	2,43%
Piława Górna	283 004,51 zł	2,27%
Kamienna Góra	376 320,26 zł	2,00%
Wojcieszków	140 730,60 zł	1,87%
Bardo	168 508,51 zł	1,56%
Mirsk	309 009,98 zł	1,42%
Sulików	234 981,05 zł	1,42%

3.4. Rolnictwo i leśnictwo

W gminie Czarny Bór w wiodącym kierunku produkcji rolnej jest kierunek paszowo – polowy. Ukształtowanie terenu oraz przeważająca ilość użytków zielonych stwarzają dobre warunki dla produkcji zwierzęcej. Charakterystyczną cechą gospodarstw jest spore rozdrobnienie, ponad 70% gospodarstw stanowią gospodarstwa do 10 ha.

Ogólna powierzchnia lasów na terenie gminy wynosi 2490,8 ha (stan na 31.XII.2009 r.), lesistość w gminie Czarny Bór wynosi 36,8% nieco mniej niż średnia w powiecie wałbrzyskim – 39,5, jednak więcej niż w woj. dolnośląskim – 29,5. Gospodarką leśną zajmują się Administracja Lasów Państwowych - Nadleśnictwa: Wałbrzych i Kamienna Góra. Największy obszar lasów – ponad 75% jest w Zarządzie Nadleśnictwa Kamienna Góra, pozostałe – około 25% w zarządzie Nadleśnictwa Wałbrzych, obejmującego obręb: Czarny Bór, Jaczków i Witków. Na terenach leśnych prowadzona jest gospodarka zgodna z ustaleniami planów urządzeniowych. Całe zasoby leśne mają status lasów ochronnych.

4. Infrastruktura techniczna

4.1. Sieć komunikacyjna

Gmina dysponuje dobrze rozwiniętą siecią powiazań komunikacyjnych, która tworzą drogi: wojewódzka, powiatowe i gminne.

Drogi powiatowe charakteryzują się przeważnie złym stanem technicznym.

Podstawowy układ dróg i ulic publicznych tworzą:

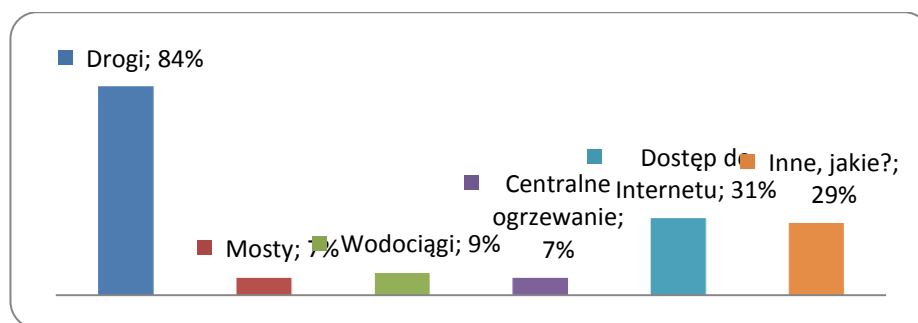
- droga główna – KD G, w śladzie istniejącej drogi wojewódzkiej nr 367, relacji Kamienna Góra – Wałbrzych, odcinek długości blisko 7 km.

drogi w ciągach dróg powiatowych nr:

- nr 3367D Jaczków – Witków - Czarny Bór – Grzędy - granica powiatu;
- nr 3366D Czarny Bór - Boguszów Gorce;
- nr 3461D Krzeszów – Grzędy;
- nr 3464D Gr. powiatu – Jaczków - Gostków .- N. Bogaczowice – St. Bogaczowice - Cieszów – Świebodzice;
- nr 3465 D gr .powiatu (Kamienna Góra) – Sędziszów – Jaczków;
- nr 3386 D Czarny Bór – Borówno – Witków;
- nr 3387 D Czarny Bór – do drogi Nr 3386 D;
- nr 3388 D Witków – Jabłów;
- nr 3390 D od drogi Nr.367 – Jabłów;
- nr 3391 D przez wieś Jaczków;
- nr 3392 D Witków – Gostków.

Wykres nr 24: Jakie elementy infrastruktury technicznej według Pana/i powinny być brane pod uwagę przy najbliższych planach inwestycyjnych?

Źródło: ankieta FEE

Odcinek drogi wojewódzkiej nr 367 jest główną osią komunikacyjną gminy. Jej stan techniczny można określić jako dobry, dysponuje ona dobrą, ostatnio remontowaną nawierzchnią. Ze względu na jej ponadregionalne znaczenie jest to droga o dużym natężeniu ruchu, niestety nie posiada odpowiedniego systemu gwarantującego bezpieczeństwo ruchu pieszych.

Istotną rolę dla ruchu lokalnego mają drogi powiatowe i gminne o zmiennej szerokości. Większa ich część posiada nawierzchnie utwardzone. Uzupełniają je drogi gminne gruntowe, drogi transportu rolnego i drogi wewnętrzne.

Komunikacja kolejowa

1. Przez teren gminy przebiegają zelektryfikowane linie kolejowe:

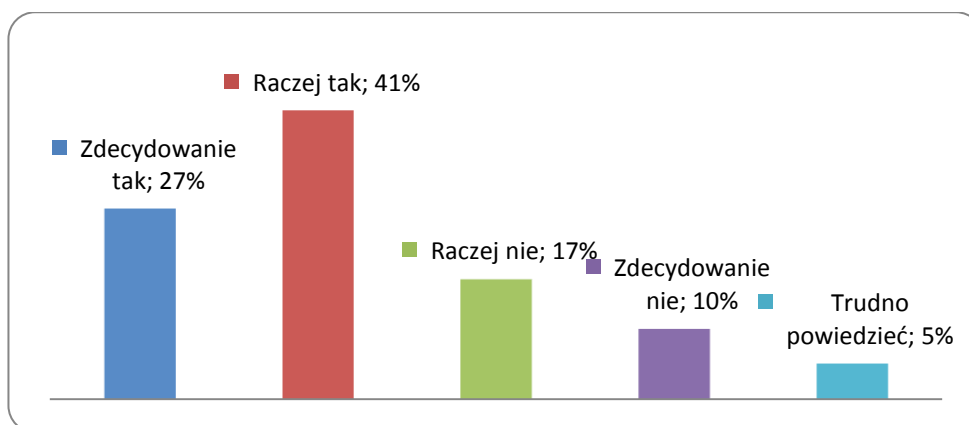
- nr 274 relacji Wrocław – Jelenia Góra – Zgorzelec o państwowym znaczeniu, ruchu pasażersko – towarowym, pierwszorzędna, dwutorowa (w obszarze wsi Czarny Bór, Jaczków i Witków),
- nr 976 relacji Boguszów Gorce Zachód – Czarny Bór, znaczenia miejscowego, o ruchu towarowym, jednotorowa (w obszarze wsi Czarny Bór).

4.2. Sieć teleinformatyczna

Większość obszaru gminy jest pokryta siecią telefoniczną TP S.A i DIALOG, co zapewnia możliwość podłączenia abonentów do tej sieci dla wszystkich miejscowości. Uzupełnieniem są systemy telefonii komórkowej. Niemal całość obszaru gminy pokryta jest zasięgiem operatorów telefonii komórkowej.

Ze względu na warunki terenowe w niektórych rejonach zasięg poszczególnych sieci bywa utrudniony

Wykres nr 25: Czy według Pana/i dostęp do Internetu oraz sieci telekomunikacyjnych jest w Pana/i Gminie wystarczający? Źródło ankieta FEE

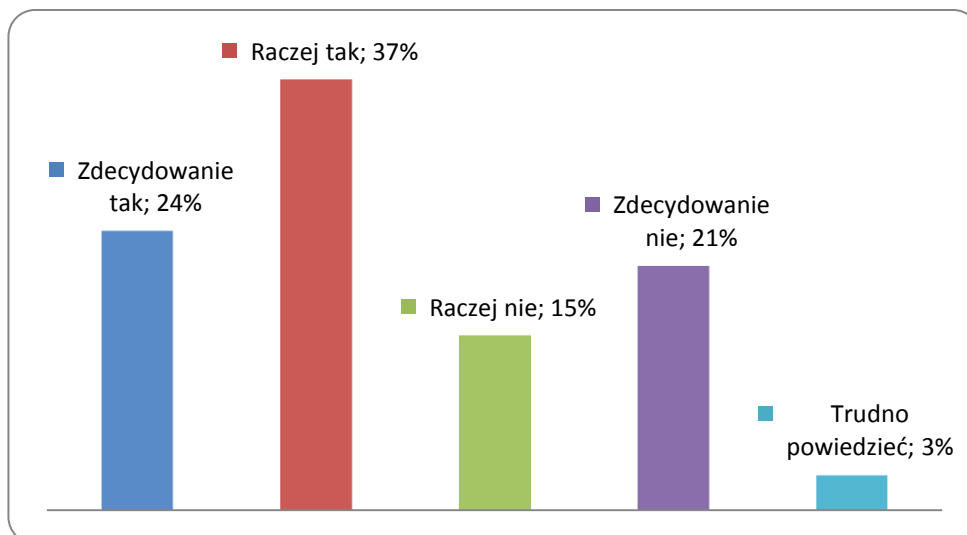

4.3. Sieć wodociągowa i kanalizacyjna

Gmina posiada dobrze rozwiniętą sieć wodociągową. Zaopatrzenie w wodę administrowane jest przez Zak.ad Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Gminy Czarny Bór. Przez teren gminy przebiega wodociąg magistralny relacji Marciszów – Wałbrzych

Wykres nr 26: Czy sieć wodno-kanalizacyjna jest odpowiednio rozwinięta?

Źródło: ankieta FEE

Sieć wodociągową składa się z niezależnych systemów wodociągowych dla wsi:

- Czarny Bór i Borówno,
- Witków i Jaczków,
- Grzędy i Grzędy Górne.

Czarny Bór i Borówno zaopatrywane są w wodę z ujęć położonych na terenie wsi Czarny Bór.

Są to dwie studnie głębinowe (nr 1 i 2), w Czarnym Borze.

Wsie Witków i Jaczków zaopatrywane są w wodę z magistralnego wodociągu relacji Marciszów - Wałbrzych, z ujęć położonych na terenie gminy Marciszów (należących do Wałbrzyskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji – w chwili obecnej trwa spół pomiędzy Gminą Marciszów a WZWiK).

Woda do celów komunalnych we wsi Grzędy pobierana jest z 2 ujęć: ujęcia w Grzędach i ujęcia w Gorzeszowie (należącego do Wałbrzyskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji).

Odprowadzenie i unieszkodliwianie ścieków

Wieś Czarny Bór posiada uporządkowaną gospodarkę ściekową, gdzie stale rozbudowywany jest system kanalizacji sanitarnej. Z jej terenu ścieki odprowadzane są do oczyszczalni ścieków we wsi Czarny Bór. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej wynosi blisko 20 km.

Elementy kanalizacji sanitarnej to:

- kanał sanitarny wraz z przepompownią ścieków sanitarnych,
- kanały sanitarne grawitacyjne odbierające ścieki sanitarne z zabudowy mieszkalnej,
- przepompownie.

W bieżącym roku zakończono inwestycję polegającą na budowie kanalizacji sanitarnej wsi Borówno – Etap w ramach której wykonano ponad 3 km sieci wraz z przepompownią.

Pozostałe wsie nie posiadają uporządkowanej gospodarki ściekowej - ścieki bytowe, gospodarcze i poprodukcyjne odprowadzane są do zbiorników bezodpływowych. Ich opróżnianie odbywa się za pomocą pojazdów asenizacyjnych i przekazywane do oczyszczalni ścieków w celu ich utylizacji.

Gminę Czarny Bór obsługuje czyszczalnia mechaniczno-biologiczna dla Boguszcza - Gorce, położona w południowo – zachodniej części wsi Czarny Bór, administrowana przez Wałbrzyski Zakład Wodociągów i Kanalizacji. Aktualnie doprowadzane są tu ścieki (brak jest pełnego rozdziału ścieków) z dzielnicy Gorce i wsi Czarny Bór. Docelowo oczyszczalnia może posiadać przepustowość 5000 m³

4.4. Sieć energetyczna

Sieć elektroenergetyczna gminy zasilana jest za pośrednictwem napowietrznej linii elektroenergetycznej 110 kV. Sieć średniego napięcia rozprowadza energię z pośrednictwem linii kablowych i napowietrznych oraz stacji transformatorowych. System sieci i urządzeń elektroenergetycznych składa się z:

- stacji transformatorowych 15/0, 20/0,4kV,
- sieci napowietrznych linii średniego napięcia 20 kV i niskiego napięcia,
- sieci kablowych niskiego napięcia.

Bilans energetyczny gminy jest korzystny, transformatory w większości dysponują tu nadwyżką mocy.

Przez teren gminy przebiega fragment elektroenergetycznej sieci przesyłowej o napięciu 220 kV relacji Boguszów – Cieplice, wzdłuż której obowiązuje pas technologiczny o szerokości 50 metrów (po 25 m od osi linii w obu kierunkach), dla którego obowiązują ograniczenia w użytkowaniu terenu.

4.5. sieć gazowa

System zaopatrzenia w gaz przewodowy zasila część wsi Czarny Bór. Sieci zaopatrujące wieś Czarny Bór są eksploatowane przez DOSD Sp. z o.o. Oddział Dystrybucji Wałbrzych. Pozostali mieszkańcy gminy nie posiadają dostępu do gazu sieciowego.

Przez teren gminy przebiegają gazociągi przesyłowe:

- podwyższonego średniego ciśnienia o średnicy nominalnej DN500 oraz ciśnieniu PN1,6 MPa
- podwyższonego średniego ciśnienia o średnicy nominalnej DN300 oraz ciśnieniu PN1,6 MPa relacji: Ściegny - punkt pomiarowy Czarny Bór i odgałęzienie Gorce – punkt pomiarowy Czarny Bór.

Gazociągi podwyższonego średniego ciśnienia DN 500 i DN 300 oraz stacja redukcyjno – pomiarowa, pozostają w eksploatacji DOSD Sp. z o.o. Oddział we Wrocławiu.

III ANALIZA SWOT

Analiza SWOT – stanowi jedną z najpopularniejszych technik analitycznych, służącą do porządkowania informacji.

Technika analityczna SWOT polega na uporządkowaniu zasobu informacji (cztery kategorie czynników strategicznych):

S (Strengths) – mocne strony: wszystko to, co stanowi atut, przewagę, zaletę analizowanego obiektu,

W (Weaknesses) – słabe strony: wszystko to, co stanowi słabość, barierę, wadę analizowanego obiektu,

O (Opportunities) – szanse: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obiektu szansę korzystnej zmiany,

T (Threats) – zagrożenia: wszystko to, co stwarza dla analizowanego obiektu niebezpieczeństwo zmiany niekorzystnej.

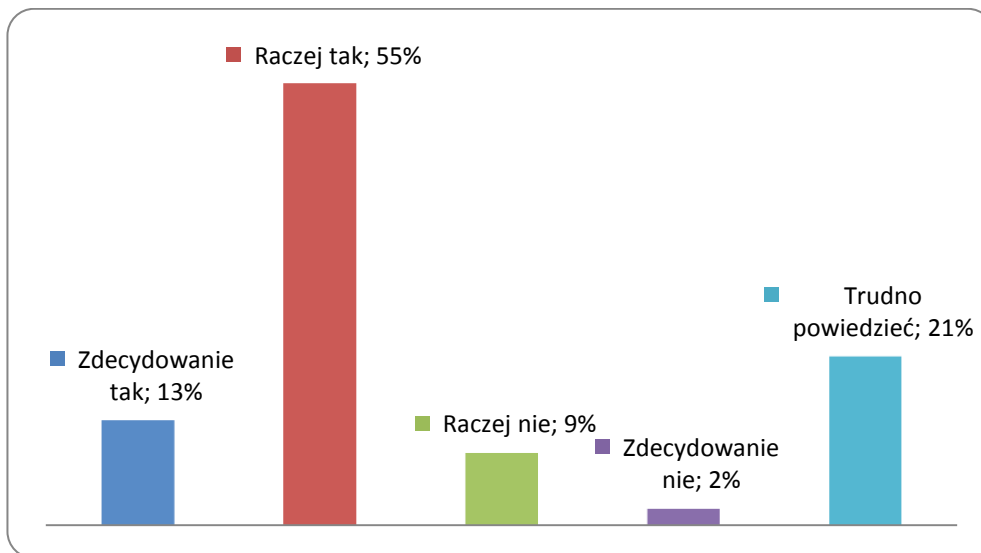
Mocne i słabe strony dotyczą czynników wewnętrznych i są związane z cechami gminy, natomiast szanse i zagrożenia odnoszą się do czynników zewnętrznych i są cechami związanymi z otoczeniem gminy.

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
➤ walory przyrodnicze, krajobrazowe i geograficzne, ➤ zasoby naturalne, ➤ baza edukacyjna (dobrze wyposażone szkoły i wysoki poziom nauczania), ➤ aktywność społeczna (9 klubów sportowych, 5 Ochotniczych Straży Pożarnych, 2 Kluby Seniorów, liczne festyny, imprezy kulturalne i sportowe) ➤ bezpieczeństwo, ➤ kompletne zwodociągowanie, ➤ rozwinięty wzrost przedsiębiorczości, ➤ sześciu olimpijczyków, ➤ własne wysypisko odpadów, ➤ Szpital Leczenia Odwykowego.	➤ brak obwodnicy, ➤ uciążliwości wynikającej z eksploatacji kopalni, ➤ zdekapitalizowana substancja mieszkaniowa oraz brak nowej, ➤ nienależyta regulacja cieków wodnych, ➤ brak nowoczesnej oferty spędzania wolnego czasu, ➤ zły stan dróg, ➤ niska świadomość ekologiczna mieszkańców, ➤ brak połączenia kolejowego, ➤ niska klasa gruntów, ➤ brak miejsc parkingowych, ➤ brak miejsc pracy, ➤ brak infrastruktury turystycznej, ➤ zaniedbany cmentarz.

SZANSE	ZAGROŻENIA
➤ Rozwój turystyki i agroturystyki, ➤ Uzbrojenie terenów budowlanych i inwestycyjnych, ➤ Pozyskiwanie środków z funduszy zewnętrznych, ➤ Profesjonalna promocja gminy, ➤ Rozwój zaplecza dla rekreacji i turystyki, ➤ Tworzenie tras i szlaków turystycznych, ➤ Budowa kanalizacji, ➤ Kultywowanie tradycji i zwyczajów regionu, ➤ Planowana droga S3, ➤ Partnerstwo wokół Trójarbu, ➤ Wzrost wykształcenia mieszkańców, ➤ Poszerzenie WSE, TT-Park, KSE, ➤ Nowoczesna baza szkolna, ➤ Poprawa nawierzchni dróg gminnych, powiatowych i krajowych, ➤ Pozyskiwanie inwestorów spoza gminy, ➤ Edukacja ekologiczna mieszkańców, ➤ Bliskość granicy (Czechy), ➤ Integracja ludności w lokalnych organizacjach, ➤ Rozwój mieszkalnictwa, ➤ Bliskość dużych skupisk ludzkich.	➤ Spadek atrakcyjności terenów turystycznych, ➤ Wzrost natężenia ruchu, ➤ Zwiększenie zanieczyszczenia środowiska, ➤ Upadające, drobne gospodarstwa rolne, ➤ Odpływ młodych wykształconych, ➤ Starzenie się społeczeństwa, ➤ Niekorzystne przepisy prawne, ➤ Niestabilność podatkowa, ➤ Brak wiedzy nt. zasad i wielkości dotacji unijnych po 2013, ➤ Brak preferencyjnych kredytów, ➤ Przeważający jeden typ usług

IV Misja i wizja Gminy Czarny Bór

Wykres nr 27: Czy zadowala Pana/ią wizerunek Gminy w której Pan/i mieszka? Źródło: ankieta FEE

Prawie 70% ankietowanych jest zadowolona z wizerunku Gminy, w której mieszka. Co dziesiąty badany uznaje, że Gmina musi popracować nad swoim wizerunkiem.

Tabela nr 7: Co należałoby zmienić? Źródło: ankieta FEE

Wskazanie	liczba wskazań
wyremontować drogi	41
zadbać o czystość Gminy	26
zwiększy nakłady na promocję Gminy (większa Promocja Gminy)	21
zadbać o wygląd budynków	19
zadbać o zieleń i porządek	18
oczyścić koryto rzek	11
więcej tras rowerowych	10
oczyścić pobocza	3
zwiększyć liczbę wydarzeń kulturalnych	1

Pytani o zmiany jakie należałoby poczynić w wizerunku Gminy wskazywali na konieczność remontów dróg oraz większość dbałość o czystość Gminy. Respondenci wskazywali też konieczność zwiększenia ilości działań promocyjnych, co może spowodować zwiększenie ruchu turystycznego.

Misja Gminy Czarny Bór

Misja Gminy Czarny Bór nakierowana jest na tworzenie przyjaznej przestrzeni życiowej z doskonałą i dobrze zarządzaną infrastrukturą społeczną, techniczną i gospodarczą w oparciu o energię mieszkańców oraz zasoby lokalne.

Wizja Gminy Czarny Bór

Nowoczesna i przyjazna Gmina z rozwiniętą infrastrukturą techniczną i społeczną. Miejsce aktywnych ludzi z pasją, dumnych z miejsca w którym żyją i które rozwijają.

V CELE STRATEGICZNE, PRIORYTETY I KIERUNKI DZIAŁANIA

OBSZAR: TURYSTYKA I EKOLOGIA

Cele strategiczne:

1. Rozwój agroturystyki i ekoturystyki
2. Tworzenie warunków do tworzenia bazy hotelowej
3. Rozwój turystyki aktywnej
4. Stworzenie warunków do rozwoju turystyki rekreacyjnej i wypoczynkowej
5. Zwiększenie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców
6. Wykorzystanie atrakcyjnego położenia gminy
7. Rozwój turystyki kulturowej

Zadania – cele operacyjne:

- Pomoc w rozwoju agroturystyki poprzez umożliwienie prowadzenia szkoleń i pozyskiwania środków na prowadzenie działalności agroturystycznej i ekoturystycznej
- Przygotowania terenu i ulg podatkowych dla inwestorów chcących uruchomić działalność hotelarską i gastronomiczną
- Modernizacja istniejących i tworzenie nowych szlaków pod narciarstwo biegowe
- Modernizacja istniejących i tworzenie nowych szlaków rowerowych i pieszych
- Stworzenie szlaków konnych
- Budowa punktów widokowych
- Modernizacja i uruchomienie zalewu w Grzędach wraz z niezbędną infrastrukturą
- Budowa miejsc parkingowych przy infrastrukturze turystycznej
- Remont baszty zamkowej w Czarnym Borze
- Szkolenia i akcje informacyjne dot. ekologii wśród mieszkańców gminy
- Rozwój selektywnej zbiórki odpadów
- Likwidacja istniejących i zapobieganiu nowych „dzikich wysypisk”
- Stworzenia bazy stałych markowych imprez jako atrakcji turystycznej
- Prowadzenie stałej i efektywnej kampanii promocyjnej
- Remont i udostępnienie dla celów turystycznych zabytkowych i sakralnych obiektów: Kapliczka św. Anny w Witkowie, Kapliczka MB Częstochowskiej w Borównie, „kapliczka” na Lipkach
- Kampania promocyjna
- Wykorzystanie potencjału „szlaku cysterskiego”
- Rozwój Góralskiego Centrum Kultury

Obszar Kultura i sport

Cele strategiczne:

1. Poprawa jakości i dostępności obiektów sportowych i rekreacyjnych
2. Wzmocnienie i aktywizacja istniejących klubów sportowych
3. Poprawa i budowa infrastruktury kultury.
4. Rozwój i budowa kultury na bazie lokalnego potencjału społecznego.
5. Rozszerzenie oferty kulturalnej o dostęp do kultury wyższej.

Zadania – cele operacyjne:

- Modernizacja istniejących boisk sportowych i budowa nowych wraz z zapleciami
- Rozbudowa ośrodka sportów biathlonowych w gminie
- Pomoc w poszukiwaniu pozabudżetowych środków wsparcia finansowego na zadania statutowe
- Promocja klubów na zewnątrz
- Wsparcie przy organizacji imprez sportowych o charakterze ponadgminnym
- Budowa Zespołu Kulturalno Bibliotecznego
- Modernizacja i budowa nowych świetlic wiejskich
- Poszukiwanie nowych alternatywnych form spędzania czasu wolnego wśród dzieci, młodzieży i dorosłych
- Wspieranie i rozwój lokalnych zespołów ludowych
- Nawiązanie współpracy z podmiotami zewnętrznymi świadczącymi usługi w zakresie kultury wyższej

Obszar Infrastruktura techniczna

1. Poprawa infrastruktury komunikacyjnej
2. Rozwój infrastruktury kanalizacyjnej
3. Poprawa infrastruktury melioracyjnej i przeciwpowodziowej
4. Poprawa funkcjonowania infrastruktury teleinformatycznej
5. Rozwój infrastruktury terenów pod działalność gospodarczą i budownictwo mieszkaniowe

Zadania – cele operacyjne:

- Budowa obwodnicy Czarnego Boru
- Modernizacja i remont dróg gminnych

- Poprawa bezpieczeństwa ruchu – budowa chodników, modernizacja oświetlenia ulicznego
- Rozbudowa kanalizacji, w tym przydomowych oczyszczalni ścieków
- Wsparcie budowy przyłączy kanalizacyjnych
- Regulacja cieków wodnych i urządzeń wodnych (rowy, przepusty itp.)
- Modernizacja infrastruktury mostowej
- Nawiązanie współpracy z nowymi podmiotami świadczącymi nowoczesne usługi teleinformatyczne
- Rozwój gospodarki przestrzennej gminy w kierunku utworzenia nowych miejsc pod rozwój terenów gospodarczych i mieszkaniowych
- Uzbrojenie terenów w niezbędną infrastrukturę techniczną

Obszar Infrastruktura Społeczna

1. Aktywizacja społeczna i gospodarcza mieszkańców
2. Utrzymanie wysokiego poziomu i dalszy rozwój usług edukacyjnych
3. Wsparcie rozwoju usług społecznych
4. Integracja społeczności lokalnych
5. Poprawa jakości bezpieczeństwa mieszkańców
6. Poprawa estetyki gminy

Zadania – cele operacyjne:

- Wspieranie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i wykluczonych poprzez: realizację projektów aktywizujących, tworzenie KISów
- Inkubator NGO's
- Wspieranie istniejących i tworzenie nowych grup wsparcia dla seniorów
- Wspieranie inicjatyw oddolnych
- Stałe doposażanie bazy oświatowej
- Organizacja imprez, spotkań międzysołeckich
- Wymiana dobrych praktyk między sołectwami
- Modernizacja istniejących i budowa nowych placów zabaw
- Budowa skwerów jako miejsc integracji lokalnych
- Rozwój monitoringu
- Służby kontraktowe
- Tworzenie rabat kwiatowych, kwietników
- Konkurs ładna posesja
- Iluminacje świąteczne
- Akcja sprzątanie świata

VI MONITORING I EWALUACJA STRATEGII

Wdrażanie i monitoring strategii

Strategia jest dokumentem planistycznym, który wyznacza kierunki prowadzonych przedsięwzięć w najbliższej dekadzie. Proces wdrażania strategii wymaga wspólnych działań ze strony wielu instytucji, organizacji i osób. Zasadniczym krokiem wdrażania strategii jest systematyczne przeprowadzanie analizy realizacji przyjętych zadań z określeniem kolejności i czasu ich realizacji, a także określenie możliwości ich finansowania.

Ważnym elementem wdrażania strategii jest monitoring, czyli stały i ciągły proces kontroli realizacji zadań strategii i obserwacji zmian zachodzących w gminie.

Raz w roku przed pracami nad budżetem gminy zostanie opracowane i przedstawione Radzie sprawozdanie z wykonania strategii.

Dokument będzie opracowywany przez zespół powołany zarządzeniem Wójta Gminy Czarny Bór.

Monitoring zapewni bieżącą kontrolę realizacji strategii.

Zarządzanie zmianą gospodarczą

Otoczenie gminy zarówno wewnętrzne jak i zewnętrzne jest zdynamizowanym procesem ciągłych zmian, stanowiących szanse i zagrożenia.

Zmiany nie należy traktować jako czynnika zagrażającego rozwojowi gminy, ale przede wszystkim jako szansę na poprawę własnego miejsca w stosunku do otaczającej nas rzeczywistości. Należy reagować na zmianę wprowadzając proces informacyjno - decyzyjny.

Proces ten będzie powierzony zespołowi powołanemu zarządzeniem Wójta Gminy. Zespół raz w roku, przed pracami nad budżetem gminy, przedstawi Wójtowi zarówno zagrożenia, jak i szanse wynikające ze zmian zachodzących w gospodarce oraz zaproponuje dostosowanie strategii do zachodzących przeobrażeń.

Wspólne elementy strategii rozwoju Gmin Partnerstwa wokół Trójgarbu (Czarny Bór oraz Stare Bogaczowice)

TURYSTYKA I EKOLOGIA

Rozwój agroturystyki i ekoturystyki
Tworzenie warunków do tworzenia bazy hotelowej
Zwiększenie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców
Wykorzystanie atrakcyjnego położenia gminy

Kultura i sport

Poprawa jakości i dostępności obiektów sportowych i rekreacyjnych
Poprawa i budowa infrastruktury kultury.

Infrastruktura techniczna

Poprawa infrastruktury komunikacyjnej
Rozwój infrastruktury kanalizacyjnej
Poprawa infrastruktury melioracyjnej i przeciwpowodziowej
Poprawa funkcjonowania infrastruktury teleinformatycznej

Infrastruktura Społeczna

Aktywizacja społeczna i gospodarcza mieszkańców
Utrzymanie wysokiego poziomu i dalszy rozwój usług edukacyjnych
Integracja społeczności lokalnych
Poprawa estetyki gminy

VII SPIS TABEL, WYKRESÓW

Wykres nr 1: Liczba mieszkańców lata 2005 – 2010, źródło GUS

Wykres nr 2: Liczba mieszkańców poszczególnych sołectw, źródło własne

Wykres nr 3: Saldo migracji, źródło GUS

Wykres nr 4: Wymeldowania i zameldowania w latach 2005 - 2010, źródło GUS

Wykres nr 5: Jak ocenia Pan/Pani sytuację z miejscami pracy na terenie Gminy, źródło: ankieta FEE

Wykres nr 6: Udział ludności wg. Ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2005 - 2010, źródło GUS

Wykres nr 7: Czy na terenie Pana/i Gminy rozwija się mocno przedsiębiorczość?, źródło: ankieta FEE

Wykres nr 8: Czy według Pana/i opinii powstają nowe firmy? Źródło: ankiety FEE

Wykres nr 9: Ludność bezrobotna wg wykształcenia, źródło własne

Wykres nr 10: Udział ludności wg. Ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem w latach 2005 - 2010, źródło GUS

Wykres 11. Jak wygląda sytuacja na gminnym rynku pracy? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 12: Czy Gmina powinna przyciągać nowych inwestorów, by tworzyli nowe miejsca pracy? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 13: Ilość zarejestrowanych na terenie danej gminy organizacji pozarządowych, źródło: opracowanie własne na podstawie portalu ngo.pl

Wykres nr 14: Czy działa Pan/i w stowarzyszeniach, fundacjach? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 15: Czy władze Gminy aktywizują mieszkańców? Źródło ankieta FEE

Wykres nr 16: Jak jest Pana/i zdanie o poziomie integracji mieszkańców? Źródło ankieta FEE

Wykres nr 17: Czy na terenie Pana/i Gminy jest wystarczająco dużo instytucji zapewniających dobry dostęp do kultury? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 18: Jak zmieniała się sytuacja na terenie Pana/i Gminy jeśli chodzi o dostęp do wydarzeń kulturalnych? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 19: Proszę powiedzieć, czy na terenie Pana/i Gminy jest wystarczająco dużo obiektów sportowych i rekreacyjnych? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 20: Czy według Pana/i Gmina wystarczająco mocno dba o rozwój sportu? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 21: Czy uważa Pan/i, że dostęp do służby zdrowia w Gminie jest na wystarczającym poziomie? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 22: Czy według Pana/i Gmina dba odpowiednio o rodziny/osoby wymagające pomocy? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 23: Jakie są według Pana/i największe problemy społeczne w Pana/i Gminie? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 24: Jakie elementy infrastruktury technicznej według Pana/i powinny być brane pod uwagę przy najbliższych planach inwestycyjnych? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 25: Czy według Pana/i dostęp do Internetu oraz sieci telekomunikacyjnych jest w Pana/i Gminie wystarczający? Źródło ankieta FEE

Wykres nr 26: Czy sieć wodno-kanalizacyjna jest odpowiednio rozwinięta? Źródło: ankieta FEE

Wykres nr 27: Czy zadowala Pana/ią wizerunek Gminy w której Pan/i mieszka? Źródło: ankieta FEE

Tabela nr 1: Podstawowe dane demograficzne, źródło GUS

Tabela nr 2: Jakich obiektów Pana/i zdaniem brakuje? Źródło: ankieta FEE

Tabela nr 3: Jakich obiektów sportowych i rekreacyjnych Panu/i brakuje oraz jakie działania można podjąć by sport i rekreacja były w Gminie na odpowiednim poziomie? Źródło: ankieta FEE

Tabela nr 4: Jakich zmian Pan/i oczekuje? Źródło: ankieta FEE

Tabela nr 5: Największe atrakcje turystyczne Gminy, źródło: ankieta FEE

Tabela nr 6: Jakie atrakcje na terenie Pana/i Gminy powinny być promowane wśród ludzi, by przyjeżdżali i je oglądali/zwiedzali? Źródło: ankieta FEE

Tabela nr 7: Co należałoby zmienić? Źródło: ankieta FEE